

לספר בציון שם ד'

מאמרים ליום העצמאות ויום ירושלים
הרב חיים ירוחם סמוטריץ'

69 למדינת ישראל
יובל לשחרור ירושלים

תוכן העניינים

- 5 | וקדמוניות אל תתבוננו
19 | ומעשה ידינו כוננהו
29 | ירושלים של קודש - הרב משה צבי נריה
33 | סדר התפילות ליום העצמאות ויום ירושלים

יור"ל בעז"ה ע"י

מכון תורת המדינה

טלפון: 054-6748630

השיר "ירושלים של קודש"

באדיבות משפחת הרב נריה

© כל הזכויות שמורות למשפחה

לתגובות:

afsh@inn.co.il

הקלדה:

יונתן אדלר

עיצוב:

יצחק למפרט

054-8046613

אל תזכרו ראשנות, וקדמניות אל תתבננו
(ישעיהו מג, יח)

הניסים הללו שאני מזכיר לכם שעשיתי
במצרים - אל תזכרו אותם מעתה, כי
בגאולה זו תעסקו להודות ולהלל
(רש"י שם)

זכירת יציאת מצרים הולכת ונעשית
לזכירת יציאת שעבוד מלכות ההולכת
ומתקמת (אורות התחיה, ל)

ב"ה, ערב יום העצמאות ה-69 למדינת ישראל

במשך שנים זוכים אנו לשמוע מדברי תורתו של מו"ר הרב חיים ירוחם
סמוטריץ' העוסקים בתורת הגאולה ובמשמעותה לחיינו.

נטלנו על עצמנו את הזכות הנעימה לשתף את הציבור הרחב באורה של תורת
ארץ ישראל זקופת קומה, למדנית ומאירה.

מאמרים אלו הם עיבוד שיחות שנאמרו בע"פ על ידי הרב בישיבת ניר בקרית
ארבע, בימי ההודאה והגאולה של חודש אייר בשנים תשע"ד ו-תשע"ו.

השיעור הראשון עוסק במעלת צפיית הישועה הנגלית לעינינו, המופיעה על
גבי קומת יציאת מצרים.

השיעור השני עוסק בחובתנו להיות פועלים עם א"ל ומהללים על ישועתו,
ובייחודם של ימי הגאולה בחודש אייר המסוגלים לכך.

טיבם של שיעורים שונה ממאמרים כתובים, ואנו תקווה כי הצלחנו לשמור
על תוכנם ואופיים של הדברים.

"שגיאות מי יבין"... הדברים נערכו על ידינו, והיו למראה עיני הרב.

בברכת מועדים לשמחה לגאולה שלמה

יאיר קרטמן

אריאל יוסף פריימן

מהדורה שניה זו, מוקדשת לעילוי נשמתו של

הרב בנימין אלון זצ"ל

בן מנחם ורות

(ט"ו בחשוון ה'תשט"ו - ט' באייר ה'תשע"ז)

"אין עושים נפשות לצדיקים, דבריהם הם הם זכרונם"
(ירושלמי שקלים פ"ב, ה"ה)

הירושלמי בחגיגה (פ"ג, ה"ו) דורש על הפסוק בתהלים: "יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שְׁחָבְרָה לָהּ יַחְדָּו": "עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים". כוונת הגמרא: בניגוד לעמי הארצות. בנוסף ניתן לפרש: מחוברים יחדיו. במובן הפשוט של הפסוק, אנו רואים היום שירושלים המקורית - עיר-דוד - מחוברת לעיר העליונה.

הגמרא בתענית (ה, ע"א) דורשת על הפסוק הזה כך: "אמר הקדוש ברוך הוא: לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא לירושלים של מטה". זה לדעתי האתגר הגדול: להיות מסוגלים לחבר בין מושג מופשט, עליון ורוחני - ירושלים - לארץ. כי אבן השתייה היא נקודת התשתית שבה התחברו שמים וארץ בבריאה, "מקום שארעא ורקיעא נשקיה אהדדי" (עיין "זה היום עשה ד", הרב שאול ישראלי, יום ירושלים תשנ"א), וזה האתגר שעומד בפני כלנו: לדאוג שהשמים והארץ יישקו זה לזה ויהיו מחוברים יחדיו בירושלים. זה מצריך כמובן אחדות...

כשאני אומר: "אחדותה של ירושלים" ו-"ירושלים מאחדת אותנו" - אינני חי באשליה. אוהב ירושלים, צריך לדאוג לרצף של בנייה יהודית סביב העיר העתיקה, שיחבר את כל האגן הקדוש הזה שהוא ההיסטוריה...

כי אם לא יקומו בתוכנו היהודים הירושלמים הציוניים - ציון היא ירושלים - האמיתיים, שאינם מסתפקים במלים, וידעו לבנות יחד את המעגל הפנימי: לחבר את עיר-דוד לבריכת הסולטן, להר-הזיתים ולהר-הצופים, שיהודי יוכל בשבת בתוך העירוב לסובב את העיר העתיקה ולחוש שזה ביתו, שהוא בעיר הבירה שלו - גם את ירושלים יחלקו וגם את ירושלים נאבד...

לכן, כלנו נדאג שיהיו אחדות ושלום בינינו, ואין לי שום ספק שאם נקיים את הפסוק: "שְׁאַלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם וְשָׁלוֹם יְשָׁלוּ אֶהְבֶּינָה" - יהיה גם שלום בינינו לבין אויבינו שאינם מבני עמנו גם בירושלים עיר הקודש.

מתוך נאומו בכנסת, יום שני, כ"ח באייר ה'תשס"ה

וקדמוניות אל תתבוננו

א. מזכירין יציאת מצרים

נלמד סוגיה הלכתית, שתובילנו בעז"ה להבנת גודל התקופה.¹

במסכת ברכות (א, ה) ישנה משנה המוכרת מן ההגדה של פסח, אך תוכנה ומשמעותה ההלכתיים אינם ברורים דיים מתוך ההגדה:

"מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא; שנאמר: 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך' (דברים טז, א). 'ימי חייך' - הימים; 'כל ימי חייך' - הלילות. וחכמים אומרים: 'ימי חייך' - העולם הזה; 'כל ימי חייך' - להביא לימות המשיח."

מבאר רש"י:

"מזכירין יציאת מצרים בלילות' - פרשת ציצית בק"ש. ואע"פ שאין לילה זמן ציצית, דכתיב: 'וראיתם אותו וזכרתם', אומרים אותה בלילה מפני יציאת מצרים שבה."

קריאת שמע של שחרית מכילה שלוש פרשיות: 'שמע' - קבלת עול מלכות שמים, 'והיה אם שמוע' - קבלת עול מצוות, ופרשת ציצית. בקריאת שמע של שחרית נדרשת בודאי גם פרשת ציצית משום שמצווה זו נוהגת ביום. אמנם, נשאלת השאלה האם ישנו צורך לקרוא פרשת ציצית בלילה, שהרי אינו זמן

1. בסוגיה זו עסק כבר הגאון הגדול הרב מנחם כשר זצ"ל, בספרו 'התקופה הגדולה' פרק יא בהיקף ובעומק. עיין שם בדבריו הבהירים באריכות בכל הפרק.

ציצית, כפי שנאמר בה: 'וראיתם אותנו' ודרשו חכמים: 'למעוטי לילה'. ייתכן אם כן, שקריאת שמע של ערבית תהיה מורכבת משתי פרשיות בלבד: 'שמע' ו'והיה אם שמוע'.

מחדשת המשנה שאע"פ כן אומרים פרשת ציצית בלילה בגלל הפסוק "אני ד' אילוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים...", שבאמירתו מקיימים מצוות עשה של זכירת יציאת מצרים.

אלא שקביעה זו (שישנה מצוות זכירת יציאת מצרים בלילות, בנוסף על זכירתה ביום) שנויה במחלוקת התנאים.

כתוב בתורה: "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך". המילה "כל" באה לרבות, אך ישנה מחלוקת האם היא באה לרבות את הלילות (דעת בן זומא), או את ימות המשיח (דעת חכמים). זו מחלוקת בדרשה שיש בה נ"מ להלכתא, האם ישנו חיוב של הזכרת יציאת מצרים פעמיים בכל יום כדעת בן זומא, או פעם אחת בלבד כדעת חכמים.²

ב. לא יאמרו עוד חי ד'

הגמרא (ברכות יב, ע"ב) מביאה ברייתא המאירה את יסודות הדיון:

"תניא: אמר להם בן זומא לחכמים: 'וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח?'"

לבן זומא ברור שאכן אין מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח! ולמה לא? אומרת הברייתא שכך נאמר במפורש בנבואת ירמיה (כג, ז-ח):

"הִנֵּה יָמִים בָּאִים נָא אֲנִי ד' וְלֹא יֵאמְרוּ עוֹד חֵי ד' אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. כִּי אִם חֵי ד' אֲשֶׁר הֶעֱלָה וְאֲשֶׁר הִבְיֵא אֶת זָרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צִפּוֹנָה וּמְכַל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדְחִיתִים שָׁם..."

לפי פשט הדברים, לא ניתן לרבות מהמילה "כל" שמזכירין יציאת מצרים לימות המשיח, וממילא נותרה רק האפשרות לרבות את הלילות כפי שדורש בן זומא.

גם לדברי חכמים ישנו צורך בריבוי מיוחד לימות המשיח, שהרי גם הם חשו

2. הצ"ח במקום מקשה: מדוע נפסקה הלכה כבן זומא ולא כחכמים, על פי הכלל הפשוט שהלכה כרבים? אומנם פשוט הוא שהמשנה בעצמה במשפט הפתיחה שלה הכריעה כבן זומא: "מזכירין יציאת מצרים בלילות".

לפסוק זה, אלא שבארו אותו בצורה מצמצמת:

"לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכויות עיקר ויציאת מצרים טפל לו".

כלומר, נחלקו בן זומא וחכמים כמה משקל לתת לפסוק הזה; חכמים אומרים 'לא שתעקר' ובן זומא אומר שהפסוק נדרש כפשוטו באופן מוחלט, ומתוך כך ריבה מן המילה "כל" את זכירת יציאת מצרים בלילות. להלכה פוסקת המשנה "מזכירין יציאת מצרים בלילות" כבן זומא, וכן נוהגים אנו למעשה.

ג. הלכתא למשיחא

מאחר שפסקנו הלכה כבן זומא, העולה מסוגייתנו, שלאורך ההיסטוריה כולה עד ימות המשיח ישנה מצוות זכירת יציאת מצרים פעמיים ביום, ומימות המשיח ואילך היא נעקרת לגמרי ובמקומה יאמרו: "חִי ד' אֲשֶׁר הֶעֱלָה וְאֲשֶׁר הֵבִיא אֶת זֶרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צְפוֹנָה וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדְחִיתִים שָׁם".

זו סוגיה מחודשת! אנחנו כבר בערך 1,900 שנה לאחר בן זומא ולא התפעלנו מהחידוש הזה, כי הסוגיה ההלכתית נוגעת לצד של אמירת פרשת ציצית בלילה, ולא מונח אצלנו שיש למשוואה הזו צד שני (עיקרי) שהוא "הלכתא למשיחא".

אשרינו שזכינו להלכתא למשיחא!

סוגיה זו שימשה, ללא ספק, כיסוד לקביעת שמות החודשים בעת העליה מבבל כפי שביאר הרמב"ן בפרשת "החודש הזה לכם" (שמות יב, ב) וזה לשונו בדילוג:

"וטעם החדש הזה לכם ראש חדשים, שימנו אותו ישראל חדש הראשון, וממנו ימנו כל החדשים שני ושלישי עד תשלום השנה בשנים עשר חדש, כדי שיהיה זה זיכרון בנס הגדול, כי בכל עת שנזכיר החדשים יהיה הנס נזכר, ועל כן אין לחדשים שם בתורה, אלא יאמר בחדש השלישי (שם יט א)... זה טעם ראשון הוא לכם, שאיננו ראשון בשנה, אבל הוא ראשון לכם, שנקרא לו לזיכרון גאולתינו. וכבר הזכירו רבותינו זה העניין, ואמרו שמות חדשים עלו עמנו מבבל (ירושלמי ר"ה א, ב; ב"ר מח, ט), כי מתחלה לא היו להם שמות אצלנו, והסבה בזה, כי מתחלה היה מניינם זכר ליציאת מצרים, אבל כאשר עלינו מבבל ונתקיים מה שאמר הכתוב (ירמיה טז, יד-טו): 'לִכֵּן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ד' וְלֹא יֵאָמֵר

עוד חי ד' אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. כִּי אִם חִי ד' אֲשֶׁר הֶעֱלָה
אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צֶפּוֹן... חֲזַרְנוּ לַקְרוֹא הַחֲדָשִׁים בְּשֵׁם שְׁנִקְרָאִים בְּאֶרֶץ
בָּבֶל, לְהַזְכִּיר כִּי שָׁם עֲמַדְנוּ וּמִשָּׁם הֶעֱלָנוּ הַשֵּׁי... וְהִנֵּה נֹכְרִים בְּחֲדָשִׁים הַגְּאוּלָּה
הַשְּׁנִית כְּאִשֶׁר עֲשִׂינוּ עַד הֵנָּה בְּרֵאשׁוֹנָה.

כלומר, לדברי הרמב"ן, כביכול 'נעקרה' המצווה למנות את החודשים כזכר
לניסי יציאת מצרים, ובמקום זאת נקראו בשמות המזכירים את הגאולה
מגלות בבל.

ד. תורה העידה עליו

נחזור לזמננו זה, בו אנו נזקקים, ב"ה, להלכתא למשיחא.

אף על פי שיש מקום לבידור ביחס לקביעת זמן "ימות המשיח" - וכבר
עסקו בזה, על כל פנים במשנה חכמים נוקטים במושג "ימות המשיח" כאשר
בפסוק המובא בגמרא מתואר קיבוץ גלויות. אם כך, חכמים יוצרים משוואה
פשוטה שקיבוץ גלויות היינו ימות משיח.

אף הרמב"ם בסוף הלכות מלכים ומלחמות (יא, א), בהלכות משיח, אומר:

"וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד
הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבנו".

איפה כתוב משיח בתורת משה? איפה יש פרשה מפורשת בתורה שבה
כתוב משיח? משיב הרמב"ם: בפרשת התשובה (דברים ל, ג-ה):

"שהרי תורה העידה עליו, שנאמר 'וְנָשַׁב ד' אֶלְלִיקִי אֶת שְׁבוּתִי וְרָחֵמְךָ וְנָשַׁב
וְקִבְּצָךְ מִכָּל הָעַמִּים... אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ ד' אֶלְלִיקִי
וּמִשָּׁם יִקְרָךְ".

נמצא אם כן, שהמשוואה שקיבוץ הגלויות היינו משיח, כתובה ברמב"ם,
ובפשטות, היא מופיעה עוד לפני כן במשנתנו.³

3. בנבואת ירמיה על רחל אמנו (ירמיה לא, טו-טז) רואים שתי בחינות: א. "ושבו מארץ אויב". ב. "ושבו בנים לגבולם". "ושבו מארץ אויב" - רק כשיגרשו אותם, ישובו, מתוך דחיקת האויב. כך תהיה תחילת קיבוץ הגלויות. אומנם צריך לעורר את הלבבות לקיבוץ גלויות בדרך של "ושבו בנים לגבולם". בנים שבים לגבולם, מתוך דבקות בדברים החיוביים. מעין דבריו של מרן הרב זצ"ל (חיי הרא"ה עמ' רב) על החילוק שבין "מי אלה כעב תעופינה" ל"וכיונים אל ארבותיהם". יש האומרים שמרגע שנפל מסך הברזל ואין מקום בעולם שממנו אי אפשר להגיע, מרגע ששעבוד מלכויות הסתיים ואין עוד שבויים שצריך הקב"ה לפרוץ את המסגר המונע מהם לשוב ארצה, זהו קיבוץ גלויות! (ראה דברי הרב כשר שצוינו לעיל הערה 1).

ה. זאת התורה לא תהא מוחלפת

הרמב"ן בסוף פרשת בא (שמות יג, טז) מבאר כמה וכמה עניינים התלויים ביציאת מצרים, ומסרתם "להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת הא־לקים". יציאת מצרים היא יסוד לכל האמונה, וכל הכפירות למיניהן נעלמות על ידי נסיה. הכיצד ייתכן לדעת בן זמנא לוותר על זכירת יציאת מצרים, שהיא מיסודות האמונה, ואף הדיבר הראשון בעשרת הדברות נשען על גביה!?

מצוות רבות בתורה הינן זכר ליציאת מצרים: מצוות סיפור יציאת מצרים בליל הסדר, מצוות אכילת מצה, שאר מצוות הפסח ועוד רבות. אם לעתיד לבוא יציאת מצרים מפנה את מקומה לקיבוץ גלויות, מה יהיה על כל המצוות שהן זכר ליציאת מצרים? ועוד, מי"ג עיקרי האמונה "שזאת התורה לא תהא מוחלפת"!

הרשב"א נשאל על נושא זה (שו"ת הרשב"א החדשות סי' שסח):⁴

"ואמר כי בתלמוד אמרו שהמצות עתידות להתבטל, שהרי אמרו בראשון של ברכות: 'תניא אמר להם בן זמנא לחכמים וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח' וכו', מכלל דבר זה נשמע שמצות התורה לזמן, והוא שק"ש ומצות הפסח והמצות ומניעת החמץ לזיכרון יציאת מצרים, כדכתיב 'זבחת פסח לד' אלוהיך' וגו' 'לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים', הנה שצווה על אכילת הפסח והמצה ומניעת החמץ שבעת ימים כדי שזכור מתוך כך יציאת מצרים, ואם אין מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח כדעת החכמים (=בן זמנא) אם כן אף הפסח והמצה ומניעת החמץ בטלים, שלא נצטוונו בהם רק לזכור יציאת מצרים".

לעומת זאת יש צד לומר שקיבוץ גלויות הוא זה שיבוא אחר בניין בית המקדש, מתוך משיכה אליו (בספרו 'תורת המדינה' מאמר 'בניין ירושלים וקיבוץ גלויות' עמ' 141-140 מספר הרב גורן זצ"ל שהיה אצל הרבי מליובאוויטש והתווכח עמו על הנקודה הזו). וראה להלן בדברי הרשב"א.

בחזון העצמות היבשות (יחזקאל לז, ה-ו) כתובה פעמים הוראת "חיות" (בפס' ה ו-ט). תחילה מתחברות העצמות זו אל זו ועליהן גידים עור ובשר, אך רוח אין בהן, ולאחר מכן מקבל הנביא פקודת נבואה אל הרוח, ומתנבא: "בואי הרוח". מופיעות כאן שתי קומות של חיוניות: בראשונה ישנה מספיק רוח כדי להחיות את המציאות הגשמית, אך לא את הקומה הרוחנית. אז נצרכת נבואה שנייה. מתוך כך חובת בתי המדרשות, לעסוק בהגשמת הנבואה של תחית הרוח - הקומה השנייה של עם ישראל. בצדק אנחנו חוגגים את יום ירושלים; ירושלים שייכת לקומה הנוספת.

4. ועיין גם בחידושי אגדות להרשב"א על סוגייתנו.

השואלים הבינו שאם אכן הלכה כבן זומא, לעתיד לבוא קיבוץ גלויות יחליף את יציאת מצרים. ואם כן, לכאורה, יתבטל חלק מרכזי ממצוות התורה כפי שבארנו.

ראשית, הרשב"א מצמצם ומגדיר שמצוות ליל הסדר אינן כלולות בהגדרה זו, והמעבר לאזכור קיבוץ גלויות במקום יציאת מצרים לא יפגע בהן:

“וזאת היתה תשובתי. כי מצות הפסח והמצה ומניעת אכילת החמץ אינו מחיוב זכירת היציאה ממצרים. ויגלה לך זה מחלוף החיובים, שהוא ית' חייב במניעת הפסח כרת באמרו: 'וחדל מעשות הפסח ונכרתה', וכן חייב באכילת החמץ באמרו: 'כי כל אוכל חמץ ונכרתה', ובאכילת מצה – עשה, באמרו: 'בערב תאכלו מצות'. ואלו היה הטעם כאן וכאן, למה חייב כאן כרת וכאן לא חייב רק במצות עשה, וכל הציוויים משרש אחד. והכתוב שאמר: 'למען תזכור את יום צאתך', אינו שב אל עשיית הפסח ולמניעת החמץ ואכילת המצה, שאלו כן היה המקרא הפוך, והיה מן הראוי לומר: 'שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כי בחיפזון יצאת', אבל בהקדימו: 'כי בחיפזון יצאת' ואחריו אמר: 'למען תזכור' ראה מוכרחת שטעם 'למען תזכור' אינו קשור עם 'שבעת ימים תאכל עליו מצות'. רק קשר הכתוב כן, לא תאכל עליו חמץ ושבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחיפזון יצאת, ולמען זה ר"ל כדי שלא יעברו דברים אלו מזיכרון, תזכור כבר כל ימי חיך את יום צאתך מארץ מצרים. ומכאן יצא לחז"ל מצות הקריאה ביציאת מצרים בכל יום בפה מ'למען תזכור', מה שלא דרשו כן מ'למען תזכור ועשיתם את כל מצוותי' לזכור את כל המצות בכל יום כמו שאנו קורין ומזכירין אותן ביום שנתנה בו התורה בחג העצרת באזהרות שעשו הפייטנים. ומעתה גם לדברי חכמים (=בן זומא) שאומרים שאין מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח, לא יתבטלו מצות הפסח והמצה ומניעת החמץ”.

גם לאחר שמתברר שקרבן הפסח, איסור אכילת חמץ ומצוות אכילת מצה אינן חלק מוכרח מזכירת יציאת מצרים ולא יתבטלו בימות המשיח, אפילו הכי, אם תתבטל ולו מצוות זכירת יציאת מצרים בלבד, סוף כל סוף לכאורה התורה אינה נצחית, וחוזרת השאלה: והלא התורה לא תהא מוחלפת?

ועל זה משיב הרשב"א:

“ואם תטען עלינו מבטול ק"ש, ר"ל זיכרון יציאת מצרים שהיא מצוה ממצות התורה, דע, כי אין הכוונה בק"ש, רק לזכור בפה הנסים שעשה לנו האל ית' שהוציאנו ממצרים אחר שהיינו עבדים לפרעה פרוכים בלי כח ותחת סבלות מלך קשה ועם רב. ועם הזכירה נקבע שהוא יתברך ויתעלה המשגיח והיכול

שלא ימנענו מונע בשום צד, ועוד שיתחזק בנפשותינו מדת הביטחון חיזוק רב. ועל כן באה האזהרה על זה במקומות הרבה בתורה בזכירת האותות והמופתים והיד החזקה, ואחר היות התכלית בזכירת הפה ביציאת מצרים מן הטענה הזאת, הנה גם התכלית הוא שמור בהזכירנו קבוץ עם ממושך וממורט מעמים רבים נוראים מן הארצות הרחוקות מצפון ומים, ותהיה הכוונה ההיא יותר חזקה בהיות הזכירה באותות ונסים יותר חזקים. אם כן אין מצוה מתבטלת בזה כלל".

ו. אנוכי ד' אֱלֹהֶיךָ

נקדים הקדמה קצרה: בהר סיני אמר הקב"ה: "אנכי ד' אֱלֹהֶיךָ אשר הוצאתיך מארץ מצרים". שואל ריה"ל בתחילת ספר הכוזרי: "היה לו לומר אנכי ד' אֱלֹהֶיךָ אשר בראתי את השמים והארץ?" ומשיב, שמצוות האמונה נשענת על המפגש שבינינו לבין ריבונו של עולם; אין הכוונה בפסוק זה שהיה לנו פעם מלך שחולל בעולם נפלאות, והוציאנו ממצרים בפלאי פלאות, ומאז אנו חיים את חיינו במנותק מהשגחתו והנהגתו חלילה, אלא רבש"ע אוחז בידנו, מגלה השגחתו עלינו והווייתו תמידית איתנו. ברור לנו שמצוות האמונה היא הוויית ועכשווית בכל רגע ורגע, ויציאת מצרים תופסת את מקומה במצווה זו בהיותה נקודת המפגש שלנו עם רבש"ע ומאז ואילך לדורות עולם, כפי שהזכרנו מהרמב"ן: "להיות לנו בכל הדורות".

על הגמרא (שבת לא ע"א) האומרת שלאחר מותו שואלים את האדם 'ציפית לישועה?' שואל הסמ"ק: "היכן כתובה מצווה זאת?" ועונה, שכשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים שנאמר "אנכי ד' אֱלֹהֶיךָ", כך יש לנו להאמין שיוציאנו ויקבצנו מבין הגויים, ובאותה מצוות אמונה מצווה אדם על הציפייה לישועה שעליה ישאלו אותו האם ציפה לה. הקב"ה במעמד הר סיני איחד את יסוד האמונה עם יסוד ההשגחה וההנהגה המתמדת. לא מדובר במושג עֲבָרִי אלא במושג תמידי; הגילוי של הקב"ה היה על ידי ישועתנו ממצרים, ומאז ועד עולם היותו מלך עולמים מושיע לעד הוא גדר האמונה ועניינה המרכזי. מתוך שנגלה עלינו הקב"ה והוציאנו ממצרים בישועה, הוא מושיע את כולנו בכל פרט ופרט. אנחנו מבינים את עניינו של הקב"ה בעולם כמלך גואל ומושיע. אם לא ציפית לישועה לא קיימת את מצוות העשה הראשונה שבתרי"ג של "אנכי ד' אֱלֹהֶיךָ אשר הוצאתיך מארץ מצרים". זהו יסוד האמונה!

ז. אין מצווה מתבטלת בזה כלל

מהי מהות מצוות זכירת יצירת מצרים ותכלית עניינה?

הזכירה בפה אינה מעשה טכני. הוצאת המילים מהפה נועדה להשריש את הדברים בלב (בדומה לנדירים) ולקבעם בנפשותינו: ביסוס האמונה ויסוד השגחת ד' על עולמו - הן תכלית מעשה זכירת יציאת מצרים.

הרשב"א מבאר כאן שזכירת יציאת מצרים אינה מצווה העוסקת בעבר. כאשר אנו מזכירים את יציאת מצרים העניין איננו עֶבְרִי, היינו: זכור שהיתה יציאת מצרים וכך תקיים את המצווה. במקרה כזה קיימת את החלק הטכני, אך לא את מהות המצווה. אין גדר זכירת יציאת מצרים מצווה בפה על העבר בלבד, אלא שימוש בעבר בשביל ההווה - להשתמש במפגש המופלא שאנו מכירים מיציאת מצרים כדי לקבוע בנפשותינו את הנוכחות הא־לוקית התמידית.⁵ בכל בוקר ובכל לילה, צריך אדם לקבוע בנפשו באמצעות זכירת

5. על אף שעיקר מאמרנו עוסק במצוות 'זכירת יציאת מצרים', נאיר בעז"ה ממין העניין ביחס למצוות סיפור יציאת מצרים בליל ט"ו בניסן.

אמרו חכמים במשנה (פסחים י, ה): "בכל דור ודור חייב אדם לראות/להראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים", ומבאר רבא (קטז ע"ב, ע"פ הרשב"ם) שמקור החיוב הוא מן הפסוק "ואותנו הוציא משם" (דברים ו, כג). הרמב"ם בנוסח ההגדה מביא את הפסוק בשלמותו: "וְאֹתָנוּ הוֹצִיא מִמִּצְרַיִם לְמַעַן הָבִיא אֶתְנוּ לְאֶרֶץ חָיִל וְעֹשֶׂה לָנוּ אֵת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבוֹתֵינוּ".

הבאת הפסוק בשלמותו מלמדת, שלדעת הרמב"ם (שיסודו בדברי הרי"ף) החיוב אינו לראות את עצמנו בנקודת העבר של יציאת מצרים בלבד, אלא להמשיך את גודל היציאה ממצרים - אלינו (כמבואר בפסוק: "למען הביא אתנו לתת לנו"). תכלית מצוות סיפור יציאת מצרים היא להחיות את עוצם נפלאות יציאת מצרים בשעה הזו - להיות עתה גאולי ד' ממש, כאילו יצאנו עכשיו משעבוד על מנת להיות בני חורין, מקימי ייעוד ריבונו של עולם לאבותינו בבנין עמו ישראל.

בזה מבואר מאוד מדוע דורשים בהגדה את סיפור יציאת מצרים לא מספר שמות, אלא מפרשת "מקרא בכורים", בה על גבי הביכורים שיהודי מביא עתה משדהו לבית ד' כדי להודות לד' - מספר הוא מ"ארמי אובד אבי...". דרך כל העיניו והיציאה ממצרים וההגעה אל המקום הזה וכו', ומעמיסו על הרגע הזה, כאן ועכשיו, בבית המקדש.

כשנדייק, בעצם כל זה מבואר במשנה הממשיכה ומחייבת (בגורת הרמב"ם): "**לפיכך אנחנו** חייבים... למי שעשה לנו... ונאמר לפניו 'הללויה'" ולפי נוסח ההגדה: "שירה חדשה" - שכל דור ודור חייב לומר שירה חדשה (וקו"ח דורנו, אשר ב"ה זוכה לשורר את ה"שיר החדש" - עיין שם בתוספות, בשם המכילתא), וכן בנוסח ברכת הגאולה: "אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים" - הדגישו והקדים "אשר גאלנו" וככל המבואר לעיל.

על כן הוסיף הרמב"ם את המילה 'עתה' ("כאילו הוא יצא עתה משעבוד מצרים") ממש כמו 'ועתה הנה הבאתי'. הדברים מאירים בעז"ה והארכנו בהם בשיעור אחר.

יציאת מצרים את מלכות הקב"ה, את היות הקב"ה מלך בעולמו ואת היותו שליט בכל, וכפי שראינו בדברי הרשב"א:

"ואם תטען עלינו מבטול ק"ש, ר"ל זיכרון יציאת מצרים שהיא מצוה ממצות התורה, דע, כי אין הכוונה בק"ש, רק [=אלא] לזכור בפה הנסים שעשה לנו האל ית' שהוציאנו ממצרים אחר שהיינו עבדים לפרעה פרוכים בלי כח ותחת סבלות מלך קשה ועם רב. ועם הזכירה נקבע שהוא יתברך ויתעלה המשגיח והיכול שלא ימנענו מונע בשום צד, ועוד שיתחזק בנפשותינו מדת הביטחון חזק רב. ועל כן באה האזהרה על זה במקומות הרבה בתורה בזכירת האותות והמופתים והיד החזקה",

לאחר שהבנו את גדר זכירת יציאת מצרים לאמיתו מסביר לנו הרשב"א בשוב טעם:

"ואחר היות התכלית בזכירת הפה ביציאת מצרים מן הטענה הזאת, הנה גם התכלית ההוא שמור בהזכירנו קבוץ עם ממושך וממורט מעמים רבים נוראים מן הארצות הרחוקות מצפון ומים, ותהיה הכוונה ההיא יותר חזקה בהיות הזכירה באותות ונסים יותר חזקים. אם כן אין מצוה מתבטלת בזה כלל".

יסוד האמונה במלך עולמים כפי שהיתה בדור יוצאי מצרים, בדיבר המתגלגל מסוף העולם ועד סופו: "אֲנִי ד' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות כ, ב), היא מצוות האמונה שמקיים עם ישראל מאז ועד היום. עם ביטול שיעבוד מלכויות וקיבוץ הגלויות המצווה איננה מתבטלת אלא מקבלת נקודת עוגן יותר חזקה ויותר עוצמתית; - "ותהיה הכוונה ההיא יותר חזקה בהיות הזכירה באותות וניסים יותר חזקים".

ה. ממזרח וממערב מצפון ומים

ברור אצל הרשב"א שהאותות והניסים של דורותינו אלה חזקים יותר מנפלאות יד ד' שנגלתה ביציאת מצרים, והדברים מובנים מאד! הרי אם נשווה את שתי הגאולות: במצרים היינו מכוונסים במקום אחד, כבושים תחת מלך קשה משעבד אחד, והיינו זקוקים למצביא ומנהיג אחד. לעומת זאת, כאשר אנחנו נמצאים בכל הארצות ומפוזרים במזרח ובמערב, בצפון ובים, אלה תחת גלות זו ואלו תחת גלות זו - באיזו מהן זקוקים יותר לכוח אֱלֹהֵי שְׁלִיט בְּעוֹלָמוֹ?! אֲמַנֵם צָרִיךְ לִשְׁם כַּךְ "עֵינֵינוּ פְּקוּחוֹת" - "כִּי עֵינֵינוּ בְּעֵינֵינוּ יִרְאוּ בְּשׁוֹב ד' צִיּוֹן" (ישעיה נב, ח), כהסברו של הרב זצ"ל לדברים ע"פ הפסוק

"עין ד' אל יראיו" - הזוכים לכוון אל העין הא־לוקית (אוה"ק ח"ב עמוד תנה), וכפי ששמענו אין ספור פעמים מפיו של רבינו הרצ"ה זצ"ל שהיה אומר: "כי עין בעין" - כאשר זוכים לכוון עין של מטה לעין של מעלה, "יראו בשוב ד' ציון" - זוכים ורואים בשוב ד' לציון. ושמא אין בעל הנס מכיר בנסו?! אך אנו זכינו ב"ה לפקוח את עיינינו; הפסוק אומר: "פִּימִי צִאתָךְ מֵאַרְץ מִצְרַיִם אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת" (מִיכָה ז, טו) וראינו נפלאות!

כשיהודים באים לפתע מכאן, מכאן ומכאן, אין זה אלא קיום דבר ד' בתורה: "אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצֵּה הַשָּׂמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ ד' אֵלֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ. וְהִבִּיֵאֶךָ ד' אֵלֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ...". אולי ניתן היה לחשוב, שפתאום ישלח הקב"ה "יד" מן השמיים או מלאכים עם כנפיים... אולם לא כך הקב"ה מופיע בעולמו! "וּמֵאַרְצוֹת קְבָצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְב מִצְפּוֹן וּמִיָּם" (תהלים קז, ג). זהו "חי ד' אשר העלה ואשר הביא...".

בטרם נפל "מסך הברזל" - מישהו בכלל יכול היה לחשוב או לחלום על כך?! העולם כולו נמצא בתוך "מלחמה קרה" כאשר ברית המועצות היא מעצמת על שבבעלותה ארסנל אדיר של פצצות אטום וביכולתה למחות את העולם כולו. כאשר איש לא דמיין שכך יתפתחו הדברים אפילו בעשרים וארבע השעות שקודם לכן, החליט הצבא שאינו נלחם באזרחים והפנה את צריח הטנקים לאחור, וברגע אחד פרצו האזרחים לקרמלין והכל נפל. תחת השראת רוסיה הסובייטית היו אז הארצות הקומוניסטיות בית כלא אדיר, ולא רק ליהודים. לא ניתן היה לצאת משם. פתאום יהודים יכולים לצאת ובאים ארצה מיליון יהודים בזמן קצר - מישהו מבין את זה?! ועוד קודם לכן: מתימן, מארצות המזרח ומאירופה האיזומה שהיו בתי כלא לעם ישראל, פתאום מתקבצים יהודים תוך עמל סזיפי של חלוצים בגאולה בדרך הטבע, כדבריו הנודעים של רבי אבא בגמרא (סנהדרין צח, ע"א), שקבע ש"אין לך קץ מגולה מזה שנאמר (יחזקאל לו, ח): 'וְאַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנַפְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִיכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לְבוֹא!' והנה הארץ נותנת פרותיה בעין יפה, ועם ישראל בא אליה במיליוניו - "ומארצות קיבצם", ב"ה. ועוד יזכנו ד' כהנה וכהנה.

ט. זכנו להיות רואים מלכותך

עם כל הסיבוכים שבדרך עלינו לדעת את האמת, והאמת היא שנוסדה כאן האמונה מחדש. התחדש הגילוי והמפגש עם רבש"ע גואל ישראל, ובגדול! זכינו ונתחדש לנו ייסוד האמונה מחדש, וזו מהפכה עצומה; זהו באמת יסוד מצוות זכירת יציאת מצרים, כאשר מבינים את הנקודה שבה כפי שביאר

הרשב"א. לכן "לא יאמרו עוד חי ד'... כי אם חי ד'...". כל מי שמבין וזכה ללמוד בבתי המדרשות של דרך האמונה צריך לומר: "אנכי ד' אֵלֹקִיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ... ומאֲרָצוֹת קִיבָצָם, מִמְזֻרָח וּמִמְעֵרָב מִצְפּוֹן וּמִיָּם". אחרי לימוד והבנה של סוגיה זו של עומק מצוות האמונה, נקודת הכובד בדורנו צריכה להימשך ולעבור מפסח ליום העצמאות וליום ירושלים (ואפילו לדעת חכמים האומרים שיהיה שיעבוד מלכויות עיקר...). ומי שיכול לשבת בליל הסדר ולחגוג את יציאת מצרים ואיננו מסוגל להגיע ליום העצמאות ולחגוג אותו בגדלות ובשמחה עצומה, מסופקני אם אין הקב"ה מנענע לו בראשו כאומר לו: אינני מלך זקן, אני מלך חי וקיים!

אם יש מי שמסתפק אם לומר הלל ביום העצמאות, עליו להבין שבראש ובראשונה, ביסוד הכל עומדת החובה לייחס הכל למלך עולמים, והייחוס למלך עולמים יהיה העוגן עליו יתבסס כל המפגש שלנו עימו. יסוד החיוב להזכיר יציאת מצרים, הוא להורות באצבע ולומר "זה אֵלֵי וְאֵנֹהוּ", ובימינו - "הִנֵּה אֵלֹקֵינוּ זָה". מהו "זה"? פריקת עול הגלות מעל צווארנו, קיבוץ הגלויות, הניסים והנפלאות! כשלומדים את הסוגיה הזו מבינים שרבש"ע מצפה מאתנו: הראו באצבע ונחדש את מצוות האמונה מתוך "אנכי ד' אֵלֹקִיךָ" אשר קיבצתיך מכל הארצות וקיימתי בך את נבואת משה רבינו "אם יהיה נדחך בקצה השמים". כאשר אנחנו מגיעים לימים אלו עלינו לעשות חסד עם עצמנו ועם הקב"ה ולומר בהתפעלות, מתוך הכרת הטוב: "הִנֵּה אֵלֹקֵינוּ זָה קִוֵּינוּ לוֹ וְיִוָּשְׁעֵנוּ... נְגִילָה וְנִשְׁמְחָה בִּישׁוּעָתוֹ" (ישעיה כה, ט). חייבים ללמוד להראות באצבע! כמה צער ישנו בשמים ובארץ מסמיות העיניים מלראות את אֵלֹקֵינוּ משיב ושב לציון ברחמים!

ומכאן גודל החיוב של בתי המדרשות שזכו להימנות עם הצדיקים המאמינים, בקול ענות גבורה, בהלל שלם ובברכה, לייסד אמונה על "אנכי ד' אֵלֹקִיךָ" של ניסים ונפלאות של קיבוץ גלויות, ומתוך כך נתפלל על המשך הגאולה.

י: ד' מְלֶךְ

ישנם שני קבצי פסוקים שחכמים קבצו ושקעו בתפילות כמה פעמים. האחד: "ד' מְלֶךְ, ד' מְלֶךְ, ד' מְלֶךְ לְעֵלָם וְעַד". אלו פסוקים מלוקטים מכמה וכמה מקומות: "ד' מְלֶךְ", ו-"ד' מְלֶךְ" מתהילים, ו-"ד' מְלֶךְ לְעֵלָם וְעַד" משירת

6. כמובן שצביונו של יום העצמאות במובן המובא כאן, כל כולו אומר לעסוק בשבח ד' ובאור גאולתו, ולספר בנפלאות קיבוץ הגלויות ובניין הארץ. על המתבוננים בחסדי ד' לענו, מוטלת החובה להקנות ליום זה צביון הממלא את העוסק בו באהבת ד', עמו ונחלתו.

הים. מכיוון שאלו פסוקים מלוקטים, בולט יותר, לכאורה, אי הסדר: ד' מִלְךָ בהווה, ד' מִלְךָ בעבר, ד' ימלוך בעתיד. היה מתאים יותר לומר: ד' מִלְךָ בעבר, ד' מִלְךָ בהווה וד' ימלוך בעתיד. אך לא כן תקנו חכמים: "ד' מִלְךָ" בהווה ולאחר מכן בעבר ובעתיד, וזהו כל הבנת עניין האמונה.

ישנם לא מעט החיים באמונת ד' מִלְךָ ומצפים למתי 'ימלוך'; הם חוגגים את חג הפסח ואת חג הסוכות, ובענייניהם הפרטיים מייחסים לקב"ה את ההשגחה. אך מה בנוגע לעניינינו היותר כלליים? מה עם ד' מִלְךָ שהוא עיקר האמונה!?

הרב גורן זצ"ל פסק לומר הלל בברכה ונהג לברך שהחיינו ביום העצמאות. הוא סיפר שהיה פעם תלמיד חכם ששמע אותו מברך שהחיינו והתפלא על כך. השיב לו הרב גורן: "קניתי עניבה חדשה", ונחה דעתו של אותו תלמיד חכם. אמר הרב גורן: "קניתי עניבה חדשה - זה בסדר... אבל על חידוש מלכות ד' בגאולת ישראל - זה לא מספיק...". חז"ל לימדו אותנו שזו לא אמונה! אמונת ד' מִלְךָ נבחנת אמנם גם בפרטים הקטנים, אך הרבה יותר מזה, ובעיקר - בהכרה בגילויים הגדולים. לולא זאת היאך נגיע לראות ב-ד' יִמְלֹךְ!?

כיוצא בזה מצינו בתפילת העמידה: "ד' שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך". מהי תהילתך? "ברוך אתה ד', אֵלֹהֵינוּ וְאֵלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ". לכאורה, צריך לאמר: "אֵלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְאֵלֹהֵינוּ"? בכל התפילות מקדימים "אֵלֹהֵינוּ" ל"אֵלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ",⁷ ומונח כאן חינוך עצום ואמיתי! צריך להבין אמונה מהי; אמונה פירושה לפגוש את מלך עולמים ולקבוע בנפשותינו שהוא המשגיח והיכול. "ד' מִלְךָ" קודם כל, ולאחר מכן "ד' מִלְךָ". מתחילים מההווה ומתוך כך נזכה להמליכו לעולם ועד.

יא. ד' צבאות עמנו

עוד קובץ פסוקים (עליהם נאמר בירושלמי ברכות פ"ה, ה"א: "לעולם לא יהא זז... מתוך פיך") ליקטו חכמים ושקעו בתפילה בכמה מקומות: "ד' צבאות עמנו... ", "ד' צבאות אשרי אדם בוטח בך", "ד' הושיעה...". פסוקים אלו מלוקטים שלא כסדר מפרקים שונים מתהלים: הראשון ממזמור מו, השני ממזמור פד, והשלישי ממזמור כ, והדבר אומר דרשני. שוב מונח כאן יסוד לאמונה ויסוד לתפילה: לפני שאומרים "ד' הושיעה", יש לומר "ד' צבאות עמנו", ויותר מזאת: "ד' צבאות אשרי אדם בוטח בך". מתוך כך רשאי אדם להגיע לבקשה של "ד' הושיעה".

7. וכן: "גואלנו" ל-"גואל אבותינו" - כפי שנכתב בסידור 'אוצר התפילות' בהקדמה לתפילת העמידה.

חז"ל סדרו לנו פסוקים אלו שלא על פי סדר מזמורי התהילים, כדי להדגיש שרק אדם המתחיל: "ד' צְבָאוֹת עֲמָנוּ מְשֹׁבֵּ לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה!" באמונה יציבה מוחלטת ומוסיף ואומר "ד' צְבָאוֹת אֲשֶׁרֵי אֲדָם בְּטַח בְּךָ" שהוא יסוד הדביקות בקב"ה, יש לו פתחון פה לבקש "ד' הוֹשִׁיעָה", ועל כן מיד מסיים: "הַמְּלַךְ יַעֲנֵנוּ" (ולא "עננו").

אני משוכנע שבדורותינו כאשר עולה אדם לבית דין של מעלה, ונשאל: "צְפִית לישועה?" שואלים אותו גם כן "וְצִפִּית בישועה?". מי שאומר לי שהוא מצפה לישועה אני מנסה להסביר לו שאני לא בטוח שזה עובר אצל הקב"ה, ליתר דיוק: אני בטוח שלא... מתוך צְפִיָּה בישועה, מתוך קביעה ש"ד' צבאות עמנו..." מתוך "אשרי אדם בוטח בך" - רק מתוך כך יש לנו פתחון פה להתחנן לקב"ה: "ד' הוֹשִׁיעָה".

וכפי שהיה רבנו, הרב צבי יהודה זצ"ל, חותם: בצפיית ראיית הישועה השלמה.

יב. ושמח נפשנו - בישועתך

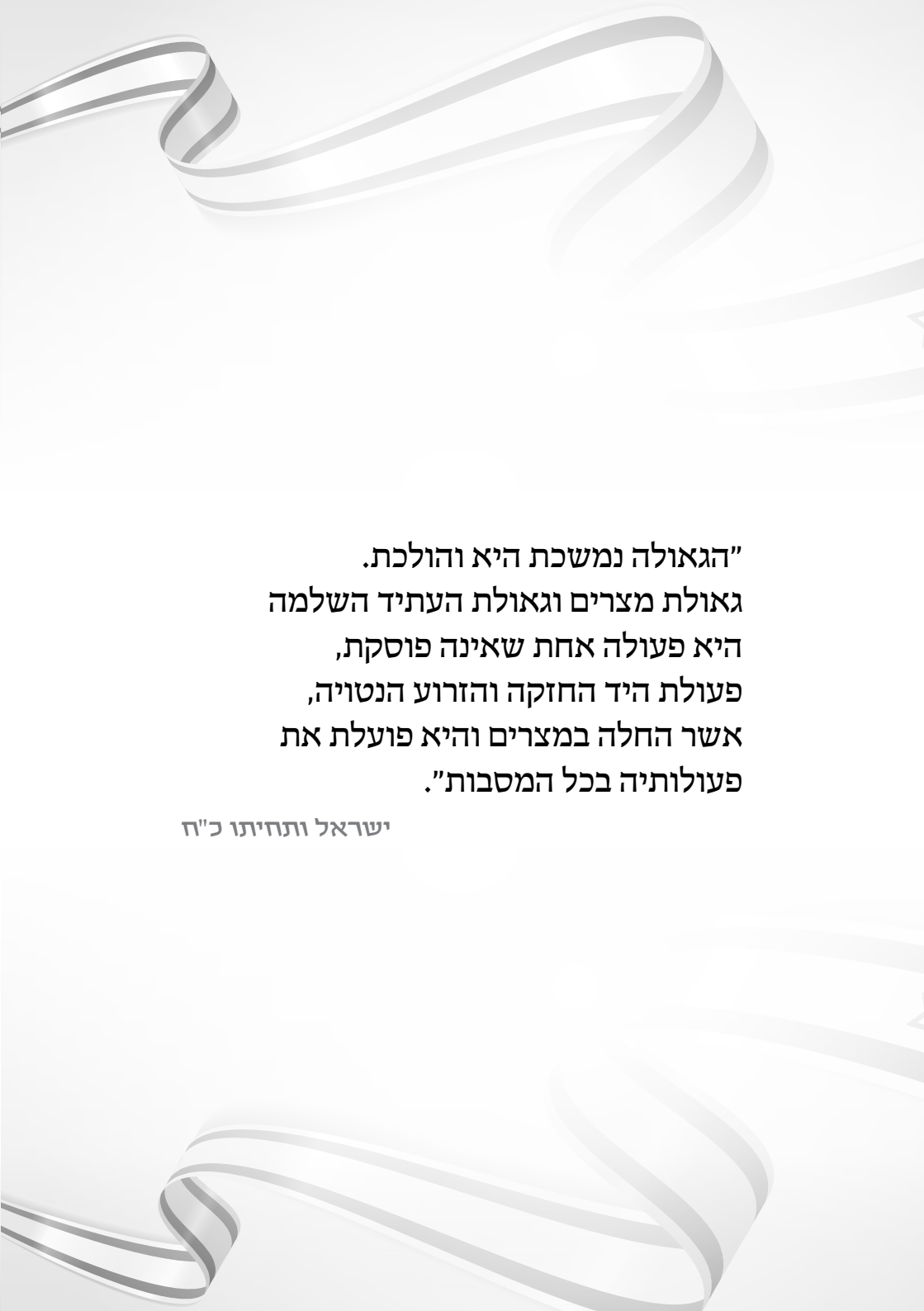
נחתום את מאמרנו בהתבוננות נוספת:

בברכת המוספים, הן של שבת והן של ימי המועדים אנו מבקשים: "קדשנו במצוותיך ותן חלקנו בתורתך, שבענו מטובך ושמחנו בישועתך, וטהר ליבנו לעבדך באמת".

עניינן של שתי הבקשות הראשונות הינו תורה ומצוות, ולכאורה בסדר הבקשות מתאים היה לצרף אליהן את בקשת "וטהר לבנו". אע"פ כן באמצע אנו מבקשים: "שבענו מטובך ושמחנו בישועתך" (בחלק מן הסידורים: "ושמח נפשנו בישועתך")! מה שמוכיח שהבקשה "וטהר לבנו" איננה על טהרת הלב הרגילה, אלא מכוונת אל הבטחת התורה "ומל ד' אֵלֹקֵיךָ אֵת לִבְךָ"⁸: "תהיה הבחירה בטוב, להם טבע. לא יתאוה להם הלב למה שאינו ראוי ולא יחפוץ בו כלל... זהו בטול יצר הרע ועשות הלב בטבעו מעשהו הראוי" (רמב"ן דברים ל, ו). נמצא אם כן מבואר, שבטרם מילת הלב, בעומק משמעות המדרגה השלמה הזו של המציאות, מתבקשות שתי המדרגות של "שבענו מטובך" ובעיקר: "ושמחנו/ושמח נפשנו בישועתך", שמשמען: לחוש ולמלא את הלב בשמחת הישועה.

רק בהמשך, מלב המלא בשמחה מהנוכח האֵלֹקֵי הנובע מראיית הישועה, תבוא מדרגת מילת הלב - "וטהר ליבנו לעבדך באמת". יראו עינינו וישמח לבנו במהרה בימינו, אמן.

8. ומצאתי ב'מי מרום' על הסידור שכבר הרגיש בכך.

A decorative white ribbon graphic that flows across the top and bottom of the page, framing the central text. The ribbon has a slight 3D effect with shadows.

”הגאולה נמשכת היא והולכת.
גאולת מצרים וגאולת העתיד השלמה
היא פעולה אחת שאינה פוסקת,
פעולת היד החזקה והזרוע הנטויה,
אשר החלה במצרים והיא פועלת את
פעולותיה בכל המסבות.”

ישראל ותחיתו כ"ח

ומעשה ידינו כוננה

א. ישראל דקדשינהו לזמנים

אנו נפגשים עם סגולת הימים. ההופעות שהקב"ה מופיע אלינו - פירות הזמן הן. חז"ל בסוף מסכת תענית (כט, ע"א) אומרים: "כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה", ומבאר רש"י: "ימי נסים היו לישראל: פורים ופסח". ננסה להבין את עניינו של הזמן. לא רק האירוע אלא הזמן. ננסה גם להתבונן במהות הזמן ופעולותיו המיוחדות בדורנו, על פי הרמז המפורסם בטור (אורח חיים, סי' תכה) באתב"ש - מהלב של פסח הסובב את כל הזמנים: לשביעי של פסח לא היה בן זוג, עד שהגיע המועד והזמן, ויום העצמאות לעולם יחול ביום בו היה שביעי של פסח.

אנחנו חותמים בברכת המועדים: "מקדש ישראל והזמנים", והגמרא במסכת ברכות (מט, ע"א) מסבירה: "ישראל דקדשינהו לזמנים" - מקדש ישראל המקדשים את הזמנים. יסוד הדברים הוא, שבית דין של ישראל מקדש את החודש וכשנוצר א' בחודש ניסן, נוצק ההמשך והוא שיגיע יום י"ד בניסן - זמן הקרבת הפסח, או יום ט"ו בניסן - החג הראשון של פסח וכן על זו הדרך. זהו חידוש גדול משום שחיוב המועדים הוא מן התורה ואעפ"כ כולם בנויים על הזמן. נמצא שלמרות שהמועד מכוון בידי שמים, לישראל נמסר כוח יצירת הזמן, כפי שאמרו חז"ל (ר"ה כה, ע"א) 'אשר תקראו אותם' - אתם, בכתיב חסר. מפורסמים דברי הרמב"ם בספר המצוות (עשה קג), שתוקף קידוש החודש הכרחי בכל זמן שהרי בלעדיו היו המועדות בטלים. בדבריו מונחת המשוואה הזו: בהעדר קידוש החודש לא נוצר יו"ט; אין י"ד וט"ו אם אין א'.

גם השמים מתעוררים לבחינת הזמן שישראל יוצרים. את ה-א' בתשרי קידש בית דין, ובו ישב המלך על כסא משפט. מתוך כך נוצר ה-י' שבחודש, הגיע יום הכיפורים והשמים נפתחו לכוח התשובה והכפרה. יסוד זה נכון לכל המועדים.

ב. וחג השבועות תעשה לך

בהקשר זה, לימי ספירת העומר ישנו חידוש גדול בפני עצמו: לחג השבועות אין תאריך בחודש, כידוע, ואם חודשי ניסן ואייר מלאים או חסרים (בזמן שמקדשים ע"פ הראיה), חג השבועות יחול בתאריכים שונים. לכן, היה צד לחשוב ששבועות אינו תלוי ביסוד קדושת הזמנים בידי ישראל. אולם נראה שההיפך הוא הנכון, והיסוד לפיו ישראל מקדשים את הזמנים מוכרח בו עוד יותר; אנחנו סופרים את ימי העומר וכשמסתיים יום המ"ט מגיע "חג השבועות", הנקרא בשם זה משום שהוא מופיע כהמשך לחשבון שבעת השבועות. בימים הללו ישראל מקדשים את הזמן על ידי הספירה, ובספירת כל יום ויום מייצרים את יום ה-נ', שהרי רק משום שיש א', ב', ג' ו-ד' יש גם מ"ט ויש נ'. הימים הללו הם זמנים המיועדים לבטא ביותר את כישרון העשייה שלנו בקדושת הזמנים, מתוך כל הוויית החיים שלנו. אנחנו פועלים בכח העשייה שנתן לנו הקב"ה, וכפי שיבואר.

פסח הוא זמן צאתנו ממצרים וחג הסוכות נועד "למַעַן יִדְעוּ דַרְתֵיכֶם פִּי בְּסֻכּוֹת הַשָּׁבֹתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" (ויקרא כג, מג). בעוד בפסח ובסוכות מתבוננים אנו על אירוע גדול שקרה לנו והשריש בעולם מציאות של השגחת ד' וגאולה, חג השבועות מופיע בתורה כחג הקציר והביכורים בלבד, ולא מבואר על מה חוגגים אותו ומה מציינים בו. אמנם, חג השבועות הוא זמן מתן תורתנו, אך התורה שבכתב כלל איננה מציינת את העובדה הזו.

צריך להבין את ערכו של חג השבועות כחג שאיננו היסטורי. הוא מתחיל ב"עֹמֵר הַתְּנוּפָה" (שם, טו), ותלוי ב"מְמוֹשְׁבֵיכֶם תְּבִיאוּ לָחֶם תְּנוּפָה... בַּפּוּרִים

9. בשיעור אחר בארנו את שיטת הרמב"ם (הלכות תמידין ומוספין, פ"ז הכ"ז), שחייב ספירת העומר בזמן הזה הינו מדאורייתא, על יסוד הפסוק "חֲקֹת עוֹלָם בְּכָל מוֹשְׁבֵיכֶם לְדַרְתֵיכֶם", המופיע כמהמשך ל-"וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ" וגו'. להבנתו של הרמב"ם, הדברים חייבים להתייחס לכל הפרשה, מן המצווה לספור "ממחרת השבת" ועד לסיימה של הספירה וההגעה ל-"עצם היום הזה". לדעתו, לא יתכן אחרת; "ישראל דקדשינהו לזמנים" והדברים מבוארים מאד ברמב"ם שם (ראה "ספירת העומר בזמן הזה", ולאשר ביתיר' עמ' 334).

לד" (שם, יז). במדבר לא היה מקום לחוג אותו כיוון שבמדבר לא קצרו¹⁰. החג מצריך הגעה לא"י וקציר, והעבודה המיוחדת במקדש ביום זה קשורה לארץ ישראל. חג זה אינו על העבר; ערכו המיוחד נובע מהיותו הולך ונוצר מחדש מדי שנה: קוצרים את קציר השעורים וממנו מתחילים את ספירת העומר. כך מגיעים לחג השבועות.

ג. בעצם היום הזה

אין תאריך לחג השבועות משום שיש לחבר את יציאת מצרים, על ידי הספירה, לארץ ישראל, ולא להשאיר אותה כמושג עברי אדיר בלבד. ארץ ישראל איננה אירוע עברי, אלא מציאות מתמשכת וחיוניות מתמדת. אליה נמשכת יציאתנו המופלאה ממצרים: "והוצאתי... והצלתה... והבאתי...". ארץ ישראל היא מציאות הוויית בה אנו מקבלים שפע אֵלֹקִי, ומצווה עלינו להתבונן בכך שהקב"ה נותן לנו שפע. זו מטרת הביכורים: "וְעֵתָה הִנֵּה הַבְּאֲתִי אֶת רְאִשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי ד" (דברים כו, י). את כל זה אומר האדם על תחילת יבול אדמתו, בה חרש, זרע וקצר. מתחילים אמנם מ"אַרְמֵי אֲבָד אָבִי" (שם, ה) אך המטרה היא להגיע לכך שכל הסיפור ההיסטורי ההשגחת העמוק של הקב"ה על ישראל נמשך אל התאנה שבכרה.

הקשר בין "אם בְּחֻקְתִּי תִלְכוּ" ל"וְנָתַתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם" (ויקרא כו, ג) הוא חיבור העולמות; אדם מקיים מצווה, פועל רוחניות וכך מקבל גשם. זהו פלא של חיבור בין שמים וארץ שלא הופיע רק בעבר, ביציאת מצרים, אלא הוא עניין יום-יומי ארץ ישראלי - "אַרְץ אֲשֶׁר... עֵינַי ד' אֶלְקִיךָ בָּהּ...", הקיים בהשגחת הקב"ה עלינו בכל עת ובכל שעה. כח ישראל ההוויים תחת השגחת הקב"ה הוא ההתקדמות מפסח לחג השבועות.¹¹

אנו חוגגים רגל שחיובו מן התורה, לא על גילוי מופלא שגילה הקב"ה בעולמו לאבותינו, כיציאת מצרים או ענני הכבוד, אלא על הסדר היום-יומי: אנו זרענו, הקב"ה הוריד גשם, כעת אנחנו קוצרים שעורים, מהקציר הזה מביאים לביהמ"ק את קרבן העומר ומתחילים לספור עד שמגיעים לקציר החיטים. בלי החיבור הזה של חג הפסח לחג השבועות אין אמונת ישראל!¹² אמונת ישראל

10. פרשת מנחות נאמרה לאחר חטא המרגלים כאשר אנו מעוכבים מלהיכנס לא"י על מנת שח"ו לא נקבל חלישות הדעת; רק כשא"י "מתרחקת" מאתנו, מתבררת בתורה פרשת נסכים ומנחות.

11. ועיין להלן בהשלמה.

12. עיין ביסודות שנתבארו במאמר הקודם:

א. "ד' מְלַךְ" קודם ל"ד' מְלַךְ", "אֵלֹקִינוּ" קודם ל"אֵלֹקֵי אבותינו".

ב. תכלית כל הניסים הגלויים הם ההמשכיות של ההכרה בהשגחת הקב"ה.

ג. יסוד האמונה של יציאת מצרים בא לידי ביטוי בשפע שמשפיע הקב"ה על עולמו.

מתחילה בניסים גלויים ואדירים של יציאת מצרים, ראשית הופעתנו כעם, אך הביטוי הגדול והמבחן הגדול שלה הוא המשכת ספירת העומר עד ההגעה ליום טוב שהוא "ממוֹשְׁבֵתֵיכֶם"; תביאו את החיטים שקצרתם, תעשו מהם מנחה לד' וזה יום טוב! כשקוראים את פרשת אמור רואים את הדברים הללו; לכל חג יש תאריך ומצוין מה אירע בו, אך בחג השבועות מתואר קודם כל מה עושים ביום זה, ורק לאחר מכן "וּקְרַאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם" (ויקרא כג, כא). קדושת הזמן מופיעה שלא על ידי תאריך מוגדר, אלא: מתוך כל מה שנעשה "בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה" - נוצרת קדושת הזמנים. כך מופיע "מקרא קדש" לא על יסוד הזמן ההוא, אלא על יסוד הזמן הזה, המופיע בכל שנה ושנה על ידי מעשיהם של ישראל.

כמה נפלאה ואיזו משמעות עמוקה מקבלת העובדה שרשב"ע כיוון בהשגחתו המופלאה את קבלתנו את התורה דוקא ביום זה! התורה שהיא יסוד כל עבודת הקדש של ישראל, דבר ד' המופיע בתוכנו ומתוכנו בעולם והופעת רצון הבורא בנבראים, ניתנה לישראל ביום בו מתבררת עצמת קדושתם של ישראל בכל עוזה ותקפה. "קוב"ה אורייתא וישראל חד הם" ממש! זהו "חג מתן תורתנו" ובחזרתנו לחיינו הנורמליים בארץ קדשנו ותפארתנו יחזור החג להיות גם חג הביכורים וקציר החיטים ועולמות עליונים ותחתונים מתחברים ב¹³.

על ספירת העומר אנו מברכים: "אשר קידשנו במצוותיו, וצונו על ספירת העומר". זהו "קידשנו" מיוחד; ד' נתן לנו את הכח 'לייצר' את חג השבועות על ידי ספירת העומר, ועל גבה לבוא לבית המקדש, לעשות את כל סדר העבודה הזה ולשבח את הקב"ה על שפע ההטבה הא־לוקי שהוא משפיע עלינו בארץ ישראל.

הרמב"ן בסוף פרשת בא (שמות יג, טז), אומר שעיקר האמונה של יהודי הוא ההכרה בניסים הנסתרים שבכל יום עימנו. את הגלויים האדירים של יציאת מצרים, היינו חייבים על מנת לפגוש את הקב"ה; "אֲתֶם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל כְּנָפֵי נְשָׁרִים וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי" (שם יט, ז), "אֲנֹכִי ד' אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שם כ, ב). אך עיקר מבחן האמונה לפי הרמב"ן הוא עד כדי: "שאינ לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד".
13. בהקבלה ממש, גם התורה עצמה היא עבודה; מצוות תלמוד תורה היא היכולת שלנו לקבל את התורה הא־לוקית, לעמול בה, ולדלות ולחדש מתוכה חוקי חיים. אנו מחדשים בתורה מתוך עמלנו בה; "זוהיי עולם נטע בתוכנו" - היא תורה שבע"פ" (טור אורח חיים, סי' קלט). תורת אמת הולכת ומתפתחת בתוך עם ישראל מתוך כח הפריה והרבייה של יצירת התורה. התורה היא כח פועל.

ד. סגולת ימי הספירה

העולה מדברינו, שימי ספירת העומר הם כח יצירה של "ישראל דקדשינהו לזמנים" יותר משאר הרגלים, ולכן אחרי גודל עוצם מעלת הגילוי של יציאת מצרים, סופרים את ספירת העומר.

הימים הללו מיוחדים מאוד בכח העשיה המתחדשת מכוחם של ישראל ממש,¹⁴ ומסוגלים להופעות של כח ישראל בעולם. לא לחינם זכו הימים הללו שהופיעו בהם כוחם של ישראל, נפלאות ד', השגחת הבורא בניסים ונפלאות בכח הגבורה והמלחמה, ועל גביהם כח האמונה להגדיר את שיבת עם ישראל לארצו בהגדרה ממלכתית; לקבוע ולהכריז שארץ ישראל שלנו: "אנו מכריזים בזאת על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל, היא מדינת ישראל!", ולאחר מכן חסדי ד' המיוחדים בהמשך הקומה הנוספת של מלחמת ששת הימים ויום ירושלים.

סגולת הימים הללו, הולידה את הניסים המיוחדים שהביאו את התקופה הגדולה בה אנו פועלים, ובניגוד ליציאת מצרים בה היינו פסיביים, בימים אלה זכינו לנועם ד' על מעשה ידינו - "ומעשה ידינו כוננהו".

יכולת זו מבוארת בפסוקי פרק קב שבתהלים:

"וְאַתָּה ד' לְעוֹלָם תִּשָּׁב וְזָכְרְךָ לְדֹר וָדֹר. אֶתָּה תִּקּוּם תִּרְחֹם צִיּוֹן כִּי עַתְּ לְחַנְּנָהּ כִּי בָּא מוֹעֵד" (פס' יג-ד).

מבאר רש"י:

"וְאַתָּה ד'" - אשר לעולם תשב, ונשבעת לנו בך, כשם שאתה קיים יש עליך לקיימנו, לפיכך -

'אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה' - כי כך הבטחת (דברים לב, לו) 'כי יראה כי אזלת יד', והרי אזלת יד'.

14. "ממחרת השבת" האמורה בתורה היא ממחרת הפסח. הרב קוק בעין אי"ה מבאר את ברכת 'בורא מאורי האש': אע"פ שאת האש, לכאורה, לא הקב"ה ברא, אלא אדם הראשון בחכמתו הקיש שתי אבנים, בכל זאת אנחנו מברכים: "ברוך אתה ד'... בורא מאורי האש". הרב מסביר, שכשיוצאת שבת, בה מתבטלים כל המעשים כלפי המעשה האלוקי והאדם שבת מכל מעשה, צריך להתקדם באמונה, ולהכיר בכך שגם כל פועל האדם שיפעל ויחדש בחכמתו בששת ימי המעשה - הינו בהשגחה אלוקית, ועל זה מברכים: "בורא מאורי האש".

על זו הדרך ניתן לבאר את "ממחרת השבת": האדם הקוצר, ממשיך את קדושת השבת האלוקית אל מפעליו ומקדשם, לוקח את השפע האלוקי ומביא אותו לבית המקדש (קרבת העומר). לאחר מכן הוא סופר את הימים, מגיע עמם אל "בְּפִנְיֵי קִצְיֵי חֲטָיִים", שמח בחג הקציר והביכורים על השפע הגדול שנתן לנו ד', ומביא "מְמוֹשְׁבֵי־יֶכֶם תְּבִיאֵי לַחֵם תְּנוּפָה... בְּפִנְיֵי לְד'".

רש"י שולח אותנו לשירת האזינו: "כִּי יִרְאֶה כִּי אֶזְלַת יָד וְאָפֶס עֲצוּר וְעֲזוּב", ואז "כִּי אֶשָּׂא אֶל שְׁמַיִם יְדִי" - הקב"ה מרים ידו ונשבע: "וְאִמְרָתִי חֵי אֲנֹכִי לְעֹלָם". במובן מסוים איננו אוהבים לבסס את מדינת ישראל על השואה, וכמובן איננו עוסקים במופלא ממנו, אך אי אפשר שלא לשים לב שזהו בדיוק הכתוב בשירת האזינו: המעבר מתוך עומק התחתיות של "כִּי יִרְאֶה כִּי אֶזְלַת יָד וְאָפֶס עֲצוּר וְעֲזוּב" ל-"כִּי אֶשָּׂא אֶל שְׁמַיִם יְדִי" - והקב"ה קיים דברו. אלו הימים שחווינו ועברנו.

"כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבִינִי וְאֶת עֶפְרָה יַחְנוּנו" (שם, טו).

מסביר ראב"ע:

"כִּי" - כל רצון עבדיך לראות אבניה וכאילו יחוננו עפרה לנשקו (רצו) - מלשון רצון). ורבי משה אמר: 'כִּי רָצוּ' - כמו: 'אֵז תִּרְצֶה הָאָרֶץ' (ויקרא כו, לד), ו-'יַחְנוּנו' - לבנותה בבוא מועד".

בפועל ידינו ממש.

והרד"ק ביתר אריכות:

"כִּי רָצוּ" - בהיותם בגלות הם מתאווים לנשק אבניה. 'ועפרה יחוננו' - על דרך משל, שמחונן אדם את הדבר הנאהב. ויש מפרשים, ירצו ויאבהו אבניה ועפרה להקים את בניינה. והחכם הכוזרי פירש: 'אתה תקום' מתי? 'כִּי רָצוּ'. כלומר, כי ירושלם תבנה כְּשִׁיכְסְפוּ ישראל לה תכלית הכֶּסֶף עד שיחוננו אבניה ועפרה".

זהו כח הפעולה והחיוב להתאמץ ולפעול ממש, ולא רק תיאור של חיבת הארץ. יש צורך באתערותא דלתתא כזו שתיקח את אהבת הארץ ותביא לאתערותא דלעילא.

המלבי"ם מסביר:

"כִּי רָצוּ" - וכן תושיעם מצד העם שבעונותיהם החרבת את ציון, שהם כבר רצו ופייסו את אבניה, שתחלה נחרבה ציון לרצות על עונותיהם, ושפך ד' חמתו על העצים והאבנים, ואחר זה רצו הם את אבניה - שנשפך דמם בעבור אבני ירושלים ועל אמונתם, 'ואת עפרה יחוננו' - שמתאבלין תמיד עליה ונושקים את עפרה".

העשייה וההתעוררות של ישראל למסור את הנפש על אבני ארץ ישראל, מולידות את הגאולה.

מכאן מגיעים בהמשך הפרק אל:

"וַיִּירָאוּ גוֹיִם אֶת שֵׁם ד' וְכָל מַלְכֵי הָאָרֶץ אֶת כְּבוֹדָךְ. כִּי בָנָה ד' צִיּוֹן נִרְאָה כְּבוֹדוֹ... תִּכְתֵּב זֹאת לְדוֹר אַחְרוֹן וְעַם נִבְרָא יִהְלֵל יְיָ... לְסַפֵּר בְּצִיּוֹן שֵׁם ד' וְתִהְלְתוּ בִירוּשָׁלַם. בְּהִקְבֹץ עַמִּים יִחַדּוּ וּמַמְלָכוֹת לַעֲבֹד אֶת ד'" (שם, טז-א).

הדברים מתפתחים על גבינו ומתוכנו לכיוון הרבה יותר רחב: על גבי הכרתנו בגדלות ד' שבחלקה הראשון של תפילת 'עלינו לשבח', מופיע החזון השלם בו כבוד ד' מתגלה בעולם, כפי שאנו מתפללים: "ועל כן נקווה לך ד' אֵלֹהֵינוּ... לתקן עולם במלכות שֵׁדִי וכל בני בשר יקראו בשמך".

זהו הבסיס: "לְסַפֵּר בְּצִיּוֹן שֵׁם ד' וְתִהְלְתוּ בִירוּשָׁלַם". ציון וירושלים - יום העצמאות וכ"ח באייר. כאשר נספר את הניסים הללו, יבוא המשך החזון: "בְּהִקְבֹץ עַמִּים יִחַדּוּ וּמַמְלָכוֹת לַעֲבֹד אֶת ד'". איך זה יקרה אם לא נספר?! כל מהותנו היא לספר; "עם זו יצרת לי - תהלתִי יִסְפְּרוּ" (ישעיה מג, כא). זה כל העניין - לספר שם ד'! וכי אפשר לעבור ליד הימים הללו ולא להלל?! לא "לְסַפֵּר בְּצִיּוֹן שֵׁם ד' וְתִהְלְתוּ בִירוּשָׁלַם"!

שואלים אם לומר הלל או לא. לא ברור מה קורה כאן?! וכי יש יותר מאשר חווינו בדורות הללו כדי להצדיק "לְסַפֵּר בְּצִיּוֹן שֵׁם ד' וְתִהְלְתוּ בִירוּשָׁלַם"?! וכי מה עניינו של "עם נברא"? "וְעַם נִבְרָא יִהְלֵל יְיָ!"

אלו הימים בהם הקב"ה מחכה שאנחנו, במעשה ידינו, בכח הישראלי לפעול עם אֵל, נבאר את ההשגחה האֵלֹהִית והקודש המתגלה במציאות ההוויית. אלו הימים בין פסח לשבועות, שבהם הופיעו הימים הגדולים הללו, בהם אנחנו שותפים מלאים: "וְאֵת עֶפְרָה יִחַנְנוּ". ופשוט שהמשך הוא: "עַם נִבְרָא יִהְלֵל יְיָ", ומתוך כך, אם נקיים את תפקידנו, יבואו כל הגויים "לְעַבֵּד אֶת ד'".

על הפסוק בתהלים: "לִד' הַיְשׁוּעָה עַל עַמְּךָ בְּרִכְתְּךָ סְלָה" (תהלים ג, ט), אומר רש"י: "עליו להושיע את עבדיו ואת עמו, ועל עמו מוטל לברך ולהודות לו סלה".

כך קראנו גם ברש"י בפרק קב שהבאנו לעיל: "יש עליך לקיימנו", וכפי שקיימת הבטחתך ואתה מושיע את ישראל, ישראל מתאמצים להודות לך על כך, והדברים מתחברים לאבוקה של גאולה וישועה. מכאן ואילך - "על עמך ברכתך" - "על עמו מוטל לברך ולהודות לו". פשוט מאוד, בלי להסתבך.

השלמה

הזכרנו את "כי אשׂא אל שְׁמַיִם יְדִי" שבשירת האזינו, והאמת היא שסוף ספר דברים מחדש את הבחינה הזו של נצח הקב"ה ונצח ישראל.

נסביר את הדברים: התורה מלאה בענייני שכר ועונש כבירור שנועד לעזור לאדם; על דברים טובים מקבלים שכר, ועל ההיפך מקבלים עונש, כדי לדרבן אותנו:

"רְאֵה אֲנִי נָתַן לְפָנֶיךָ הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה. אֵת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ד' אֲלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם. וְהַקְלָלָה אִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ד' אֲלֹקֵיכֶם וְסָרְתֶם מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְלַכֵּת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעֶתֶם" (דברים יא, כו-כח).

זו מדרגה אחת - שכר ועונש שאפשר לראותם כמהלך חינוכי מדרבן לשמירת דבר ד'.

אמנם התורה מלמדתנו יתר על כך. בפרשת התוכחה שב"כי תבא" מתבאר שחיייהם הממשיים של ישראל של להיות או לגלות תלויים במשמעת לדבר ד'! זהו כבר קשר עמוק יותר:

"רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֵת הַחַיִּים וְאֵת הַטּוֹב וְאֵת הַפְּטוּת וְאֵת הָרַע. אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם לֹאֲהַבָּה אֵת ד' אֲלֹקֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשַׁמֵּר מִצְוֹתַי וְחֻקֹּתַי וּמִשְׁפָּטַי וְחַיִּיתִי וְרַבִּיתִי וּבְרַכְךָ ד' אֲלֹקֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה בָּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ" (שם ל, טו-טז).

ולהיפך, ח"ו:

"אם לא תשמר לעשות את כל דברי התורה הזאת הכתובים בספר הזה ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ד' אֲלֹקֶיךָ... ונסחתם מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה... והפיצך ד' בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ..." (שם כח, נח; טו-טז).

כלומר, קיומו של העם בארצו - להיות או לגלות - תלוי בקיום התורה, בבחינת "כי הם חיינו" - כפשוטו ממש.

ואז באה הקומה הנוספת, השלישית; ומה קורה אם חטאנו ונחרבנו, האם יש תקנה?

על זה באה פרשת התשובה: "והיה כי יבואו עליך... ושבת...". כלומר, תתכן תשובה! יתר על כן; כבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה:

"וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֵיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל לְבַבְךָ בְּכָל הַיָּמִים אֲשֶׁר הִדִּיחָךְ ד' אֲלֶיךָ שְׁמָה. וְשָׁבַת עַד ד' אֲלֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם וּבְנִיךָ בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ. וְשָׁב ד' אֲלֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וּקְבָצֶךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצֶךָ ד' אֲלֶיךָ שְׁמָה. אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבָּצֶךָ ד' אֲלֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ. וְהִבִּיאֶךָ ד' אֲלֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וְיִרְשָׁתָהּ וְהִיטַבְּךָ וְהִרְבֶּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ" (שם ל, א-ה).

יסוד התשובה הרי הוא נובע מעומק הקשר העצמותי שבין ישראל לתורה, באופן שכל החטאים אינם אלא הפרעות חיצוניות, ואשר על כן דינם להתבטל עם הופעת הרצון לחזור אל הטבע - ותשובה קדמה לעולם. נמצא אם כן שבפרשת התשובה נפגשנו עם מדרגה שלישית: הזהות שבין ישראל לאורייתא אשר חד הן.

מה פגשנו אם כן עד כאן? שכר ועונש, חיים ותשובה, שכולם קשורים לאמיתת התורה; ממקור האמת נובעים השכר והעונש, ממקור האמת הרי חיינו ממש תלויים בתורה, וכח התשובה שקדמה לעולם מורה על הזהות המוחלטת בין ישראל ואורייתא. עד כאן הלכנו בעקבות פרשיות 'עקב' ו'ראה', משם ל'כי תבוא' וממנה ל'ניצבים' ו-'וילך', אך לפנינו עוד פרשת האזינו - פרשת השירה. כאן נבנית מדרגה חדשה, רביעית - עליונה; מדרגת קידוש ד' בעולם והכרחיותה. בה מתברר שהאידיאה של ישראל ואורייתא מקושרת לקודשא בריך הוא ומכאן "ישראל ואורייתא וקודשא בריך הוא חד הם". בה מתבאר גילוי שם ד' בעולם: כל מה שברא - לכבודו ברא, וישראל הם המספרים תהילות ד'; "עם זו יצרתי לי תהילתי יספרו".

ביאור הדברים: כמבוא לפרשת השירה מודיע הקב"ה למשה:

"וַיֹּאמֶר ד' אֶל מֹשֶׁה הֲנִי שָׂכַב עִם אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וַזָּנָה אַחֲרַי אֱלֹהֵי נְכַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָּא שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וַעֲזַבְנִי וְהִפָּר אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ. וְחָרָה אַפִּי בּוֹ בַיּוֹם הַהוּא וַעֲזַבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לְאָכַל וּמְצָאָהוּ רְעוּת רְבוּת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי אֵין אֲלֵיךְ בְּקִרְבִּי מְצָאוֹנֵי הָרְעוּת הָאֵלֶּה. וְאֲנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים".

ועל כן:

"וְעַתָּה כְּתוּבוּ לְכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וּלְמַדָּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה לִי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל. כִּי אֲבִיאֲנֹו אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתַי וְזַבַּת חֶלֶב וְדָבַשׁ וְאָכַל וְשָׁבַע וְדָשַׁן וּפְנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים

וְעָבְדוּם וְנֶאֱצוּנִי וְהִפְרָ אֶת בְּרִיתִי. וְהָיָה כִּי תִמְצָאֵן-אֹתוֹ רַעוּת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ כִּי יִדְעַתִּי אֶת יְצָרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטָרֶם אָבִיאֲנֹו אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי. וַיִּכְתַּב מֹשֶׁה אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהָ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שם לא, טז-כב).

הדברים זוקקים ביאור: מה רצה הקב"ה ממשה רבינו?! משה שמסר נפשו על התורה ועל חינוך ישראל לתורה, הקב"ה לא מוציא אותו מן העולם עם ספק ועם אמירה ש'תפקידך לזרז', אלא מודיע לו שכך יקרה! בוודאות! "וְעִזְבֵנִי וְהִפְרָ אֶת בְּרִיתִי... וְחָרָה אַפִּי בּוֹ בַיּוֹם הַהוּא וְעִזְבֵתִים", ועכשיו תכתוב את השירה. איך מבינים את זה?!

נראה בעז"ה ביאור הדברים: על ידי קורות ישראל במהלך ההיסטוריה מתגלה שם ד' בעולם. למרות כל הסיבוכים, עם כל הסיבוכים ומתוך כל הסיבוכים, בגלל הברית הכרותה של הקב"ה עם ישראל, כבוד ד' מתגלה בעולם על ידי ישראל. האידיאה של 'ישראל ואורייתא' מקושרת כאן לקב"ה: "ישראל ואורייתא וקב"ה חד הם".

אין הקב"ה מתעלל, ח"ו, במשה רבנו, אלא מגלה לו את עומק האמת של דבר ד': כתיבת השירה אינה כדי לומר 'אמרתי לכם' בלבד, אלא על מנת שבשירה תופיע התגלגלות המציאות כולה, עד "אֶפְסָ עֲצוּר וְעֹזֹב", ואז יופיע ההכרח, המציאות המוצקה; "כִּי אֲשָׂא אֶל שְׁמַיִם יְדֵי וְאִמְרָתִי חֵי אֲנֹכִי לְעֹלָם" - הברית והשבועה של הקב"ה - עד שהוא נוקם בגויים ומקיים בנו "וכיפר אדמתו עמו"; מפייס את אדמתו ועמו. נצח הקב"ה ומתוך כך נצח ישראל - לא ישקר.

"וְעָנְתָה הַשִּׁירָה... וְאֶפְסָ עֲצוּר וְעֹזֹב... וְאִמְרָתִי חֵי אֲנֹכִי לְעֹלָם".

זו שירת האזינו, וזו דבר המשורר האי־לוקי בפרק קב: "אֲתָה תִקּוּם תִּרְחֹם צִיּוֹן כִּי עֵת לְחֻנָּה כִּי בָא מוֹעֵד".

ארץ ישראל מככבת בשירה בצורה מובנית כל כך! בפרשת נצבים מתואר מצבה של הארץ המשלמת את המחיר כאשר ישראל עוזבים את ד', וגם בתיקון ארץ ישראל היא חלק מהותי: בנין הארץ, ציון וירושלים. זהו הנצח של ארץ ישראל! ההשפעה של הקב"ה בעולמו תהיה בכך שהארץ תיתן פרותיה (עי' סנהדרין צח, ע"א), עם ישראל ישוב אליה והיא תיתן לו את חייו.

הדברים פשוטים מאוד: נצח הקב"ה בא לידי ביטוי בנצח ישראל, ובקיום ההבטחה של הקב"ה לבניין הארץ ולשובה לתת פירותיה וכוחה ל"עם נברא".

על כן, בימים אלו, שהם ימי עם ישראל וארץ ישראל, נמלא חובתנו - עם נברא - להלל ייה.

ירושלים של קודש

הרב משה צבי נריה זצ"ל

במלאות חמישים שנה לשחרור ירושלים, צרפנו במהדורה שניה זו את שירו של הרב נריה "ירושלים של קודש" (נדפס בספרו 'צניף מלוכה' עמ' 161 ובשנית בחוברת "יום העצמאות ויום ירושלים מפי מו"ר הגר"ד ליאור שליט"א" מהדורת תשס"ט). השיר מופיע כאן בהסכמתה ובברכתה של בתו, הרבנית צלה בר-אלי המספרת על הולדתו של השיר:

"לאחר שחרור ירושלים, היה עם ישראל כולו כינור לשירת "ירושלים של זהב", שכתבה והלחינה המשוררת נעמי שמר. גם השיר "ירושלים של ברזל" של הצנחן מאיר אריאל השלים עוד נדבך לסיפורה של ירושלים. אבא, שנפעם לשמע השיר, ביקש להעלותו בקודש, והוסיף את "ירושלים של קודש" (לפי הלחן המקורי). בתי השיר נצטרפו ליצירה פיוטית מקיפה הסוקרת את רבדיה המגוונים של עיר הנצח.

בין יום כיפור להושענא רבה (תשכ"ח) הושלם הפיוט. הפזמון "ירושלים של קודש, תקוות דור דור, שמך לנו תמיד שיר מזמור" התנגן בבית בימים אלה - ומלווה היה בתחושה של התרוממות רוח. לימים זכה השיר ללחן ולעיבוד משלו" (להאזנה ללחן זה, שנכתב על ידי יוסי קירש, ניתן לסרוק את הברקוד שבסוף השיר).

כִּי קֹדֶשׁ-נֶצַח זֹאת הָעִיר
חֲזוֹן כָּל אַחֲרֵית,
וּלְעֵמֶתוֹ מִתְחִיל הַשִּׁיר,
- מִ"סִּפֵּר בְּרֵאשִׁית".

פזמון:
יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל קֹדֶשׁ.
תִּקְוֹת דּוֹר וְדוֹר
שְׁמֶךְ לָנוּ תָמִיד -
שִׁיר מְזֻמָּר.

שִׁיר הַזֶּהב עֲדִין נִיבּוֹ
חָבִיב יָקָר מִפֶּנּוּ.
הַפֶּךְ כִּינּוֹר, נֹגֵן זֶהבּוֹ
- לְעִיר שְׁפָלָה רֵז.

וְכִבְרֵזֶל חֲזָק מִצּוֹר
שִׁירוֹ שֶׁל הַלּוֹחֶם,
אֵךְ עוֹד הַשִּׁיר אֵינּוּ גְמוֹר
- בְּעֵמֶק-לֵב פּוֹעֵם.

בְּחִנְנֵת הַיָּכֹל וּדְבִיר
שְׁעָרִים נִשְׂאוּ רֵאשִׁים
תִּפְלֵה נִשְׂא בְּהַלֵּל וְשִׁיר
- הַמֶּלֶךְ הַחֲכָם.

מִירוּשָׁלַיִם שְׁלֵמָעֵלָה
שְׂכִינָה מְרוֹם-עוֹלָם
- יִרְדֶּה שְׂמָה מֵאֵהֶל-לָהּ
"עֵינַי וְלִבִּי שָׁם!"

פזמון:

יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל קֹדֶשׁ.
תִּקְוֹת דוֹר וְדוֹר
שְׂמִיךְ לָנוּ תִּמְיֵד -
שִׁיר מְזֻמֹּר.

קָרְנוּ בְּזִהָר בְּהִנְיָךְ
- מִפֶּז מְנוּרָה, שְׁלֵחָן,
בְּקַע עֲלֵה קוֹל לְוִיִּךְ
- נוֹגְגִים עַל הַדּוֹכֵן.

וְשִׁיר לְשִׁיר יִבִיעַ אִמֹּר
קוֹל עוֹלֵי רְגָלַיִם,
מִבְּבוּרִים, מִקְצִיר הָעֵמֶד
- הַמוֹן בְּהַמוֹת גָּלִים.

עִיר עַז-לָנוּ לְתַפְאֶרֶת
- מְשׁוֹשׁ לְכָל עָרִים,
קָרִית מֶלֶךְ מְעֻטָּרֶת
- לָהּ סָבִיב הָרִים.

פזמון:

יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל קֹדֶשׁ.
תִּקְוֹת דוֹר וְדוֹר
שְׂמִיךְ לָנוּ תִּמְיֵד -
שִׁיר מְזֻמֹּר.

עֵת בְּשָׁלֵם עֲמֻדָה סֶכֶה
יִין מְלָכִי-צֶדֶק מְשֻׁמֵּר,
זָהָר הָאֵב בְּאִבִּיקָה
- נוֹהֵר אֶל זֶה הַהָר.

עַם בֶּן יַחִיד מִנֵּי חֲבָרוֹן
צִעַד בְּחֻרְדָּה.
שְׂגִיב קְדוֹשׁ הַזְּבָרוֹן
- שֶׁל קְדָמַת עֲקָדָה.

עוֹמֵד הָאֵב בְּדַחַל-אֵהָב,
אֵיתָן בְּהַר-הַמּוֹר,
וּבְרוּחוֹ עוֹלָה בְּלֵהָב
- יִצְחַק לְקִרְאֵת הָאוֹר.

פזמון:

יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל קֹדֶשׁ.
תִּקְוֹת דוֹר וְדוֹר
שְׂמִיךְ לָנוּ תִּמְיֵד -
שִׁיר מְזֻמֹּר.

מִצֵּב סֵלֶם בְּדוּמִיָּה,
מְרָקִיעַ לְשַׁחֲקִים.
מִצֵּבֶת-אֶבֶן-שְׁתִּיָּה
- יַעֲקֹב מִקִּים.

הַהָר הַטּוֹב מְשָׁכֵן-אֲרוֹן
אֵלָיו מִשֵּׁה עָרָג,
בּוֹ יַעֲלֶה הָעַם בְּרוֹן
- בְּהַתְקַדֵּשׁ כָּל חָג!

בְּמָרוֹם צִיּוֹן, יְרוּשָׁלַיִם
- מְגִדְלוֹ בְּנֵה דוֹד.
הֵייתָ לָנוּ לְעֵינִים
נִכְסְפָנוּ לְךָ תִּמְיֵד.

בְּהַגְדֵּעַ זְרוּעַ עֶזְךָ
אֲמוּנִים נִשְׁבַּעְנוּ לְךָ:
"יְרוּשָׁלַיִם אִם אֲשַׁכַּחְךָ,
גַּם יִמְיָנִי תִשְׁכַּח!"

עִם גּוֹלָה אֲסִיר-תִּקְוָה
לְצִיּוֹן דָּרַשׁ
וּבְעֵת טֹלְטֵל - תְּמִיד קִבַּע
יָזְכְּרֵנוּ לְמִקְדָּשׁ.

וְכָל עוֹד זְכָרְךָ בְּעַד-יִקְדָּה
בְּעִמְקֵי לֵבָב
עַל נִצְחֹךְ הַעַם נֶעֱקֵד
שִׁמְךָ לֹא-נִשְׂאָה לְשׂוֹא.

פזמון:
יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל קִדְשׁ.
תִּקְוֹת דוֹר וָדוֹר
שִׁמְךָ לָנוּ תְּמִיד -
שִׁיר מְזֻמָּר.

עֲתָה בָּאנוּ שׁוֹב אֵלֶיךָ,
חֲבַרְנוּ לְךָ יַחֲדוּ,
בְּעֵז הַעֲפָלְנוּ מִגְדֵּלֶיךָ
- בְּסַעֲרַת הַקָּרֵב.

דָּם נְעוּרִים צָלוּל מִיָּזֶן
זָרֵם בְּפָרוּץ כָּל קִיר
יִתּוֹם וְשִׁכּוּל וְדַמְעוֹת עֵינַי
- לְמַעַנְךָ הָעִיר.

צוּנְחֵי צִדְה"ל - טוֹבֵי בְּמִךְ,
הָאֲדִירוּ שִׁם בְּגִבּוּרִים.
הִפְכוּ יִשׁוּעָה חוֹמוֹתֶיךָ
- תְּהִלָּה בִּשְׁעָרִים.

בְּחֻרְדַּת קִדְשׁ עִם עֲמֹד
מוֹל עֲזָרַת-כְּהֻנִּים,
כְּהֵן-גְּדוֹל פֶּסַע, צַעַד,
נִכְנַס לַפְּנֵי-לַפְּנִים.

בְּהוֹד נִרְאָה, מֵאֵז נִזְכָּר:
שִׁיעַר-מְזוּרָח - נוֹצֵץ, נִצָּב,
דְּלִתוֹתָיו שֶׁל נִקְנוֹר
נִחְשֶׁת כְּזָהָב.

פזמון:
יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל קִדְשׁ.
תִּקְוֹת דוֹר וָדוֹר
שִׁמְךָ לָנוּ תְּמִיד -
שִׁיר מְזֻמָּר.

יַעַת מִקְדָּשׁ שׁוֹמֵם וְרִיק
- רְאָה יוֹצֵא שׁוֹעֵל.
רְבִי עֲקִיבָא אֵז שִׁחַק,
הָאֲמִין צָפָה אֶל-עַל.

כִּי עוֹד יַעֲלֶה, יַחַג עִם-רֵב,
בְּמִקּוֹם שׁוֹעֵל וְתָן.
יְרוּשָׁלַיִם-שֶׁל-זָהָב
- לְדַעֲיָתוֹ נָתָן.

פזמון:
יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל קִדְשׁ.
תִּקְוֹת דוֹר וָדוֹר
שִׁמְךָ לָנוּ תְּמִיד -
שִׁיר מְזֻמָּר.

מֵאֵז גָּלִינוּ מִקְנָנוּ
- "אֵיכָה יוֹעַם זָהָב"
חַי חַזוֹנְךָ בְּקִינּוֹתֵינוּ
- בְּלִיל תִּשְׁעָה בָּאָב.

פזמון:

יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל קֹדֶשׁ.
תִּקְנוֹת דּוֹר וְדוֹר
שִׁמְךָ לָנוּ תִּמְיֵד -
שִׁיר מְזֻמּוֹר.

מֵאַחַד פְּתַלְנוּ יוֹשֵׁב-תְּהַלּוֹת
- מֵעוֹלָם מִשֵּׁם לֹא זֶז -
שׁוֹב מֵאַזְיֵן קוֹשֵׁב תְּפִלוֹת
כְּבִמְקַדָּשׁ מֵאַזֵּז.

לֵב-הַפְּתַל לְעִגּוּמִים
לְכֹל אֹיְבֵד, נִדְחַח.
שִׁפְעֵ עֵז וְנַחֲוִימִים
- כְּמַעֲזֵן יַפֵּךְ.

פזמון:

יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל קֹדֶשׁ.
תִּקְנוֹת דּוֹר וְדוֹר
שִׁמְךָ לָנוּ תִּמְיֵד -
שִׁיר מְזֻמּוֹר.

וּמוֹל דְּבִיר קֹדֶשׁ לְבָרִית-וָאוֹת
עִם תְּפִלִּין עוֹטֵר
וְלְעִמָּתוֹ מִטְּטָפוֹת
קוֹל מְבִשֵּׁר וְאוֹמֵר:

עוֹד יִקּוּם לְתַלְפִּיּוֹת
בֵּית-תְּפִלָּה לְכֹל עַמִּים,
כְּבִשְׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת
מְקַדָּשׁ-כְּמוֹ-רָמִים.

וַיִּשְׁרָאֵל אֲשֶׁר נָחִיתָ
עִם הַסְּגָלָה
יַעֲלֶה יְבוֹא עִם-זוֹ-קִנִּיתָ
לְקַדְרָאת הַגְּאֻלָּה.

פזמון:

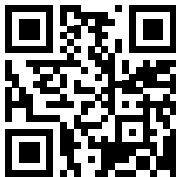
יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל קֹדֶשׁ.
תִּקְנוֹת דּוֹר וְדוֹר
שִׁמְךָ לָנוּ תִּמְיֵד -
שִׁיר מְזֻמּוֹר.

תְּבִיאֵם וְתַטְעֵם
בְּנַחֲלַת הַהָר
עוֹד תִּנְשָׂאֵם וְתִשְׁמִיעֵם
- בְּתַקְעַ קוֹל שׁוֹפָר.

יְבוֹא גֹאֵל לְשָׁבִי-פֶשַׁע
בִּירוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה,
קוֹמֵ אֹרֵי פְּפֻדוֹת וַיִּשַׁע
צִיּוֹן - הִלְלֵי-יְהוָה!

פזמון:

יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל קֹדֶשׁ.
תִּקְנוֹת דּוֹר וְדוֹר
שִׁמְךָ לָנוּ תִּמְיֵד -
שִׁיר מְזֻמּוֹר.

להאזנה לשיר
סרקו את הברקוד או היכנסו
לאתר 'מרכז ישיבות בני עקיבא'

סדר התפילות ליום העצמאות ויום ירושלים

א הָדוּ לַה' כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד. ב יֹאמְרוּ גְאוּלֵי ה', אֲשֶׁר גָּאֵלְסָם מִיַּד צָר. ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם, מִמְּזוּרַח וּמִמְעֵרֵב מִצְפוֹן וּמִמִּיָּם. ד תֵּעוּ בְּמִדְבַר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ, עִיר מוֹשֵׁב לֹא מִצְאוּ. ה רַעֲבִים גַּם צְמֵאִים, נִפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַטֵּף. ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בְּצַר לָהֶם, מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם. ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, לְלֶכֶת אֶל עִיר מוֹשֵׁב. ח יוֹדוּ לַה' חֶסֶד, וְנִפְלְאוֹתָיו לְבִנֵי אָדָם. ט כִּי הִשְׁבִּיעַ נֶפֶשׁ שִׁקְקָה, וּנִפְשׁ רַעֲבָה מְלֵא טוֹב. י יִשְׁבִּי חֶשֶׁךְ וְצִלְמוֹת, אֲסִירִי עֲנִי וּבְדוּל. יא כִּי הִמְרוּ אִמְרֵי אֵל, וַעֲצַת עֲלוֹן נֶאֱצוּ. יב וַיִּכְנַע בַּעֲמֹל לֶבֶם, כְּשָׁלוּ וְאִין עֲזָר. יג וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בְּצַר לָהֶם, מִמִּצְוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם. יד וַיִּצִּיאֵם מִחֶשֶׁךְ וְצִלְמוֹת, וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתֵּק. טו יוֹדוּ לַה' חֶסֶד, וְנִפְלְאוֹתָיו לְבִנֵי אָדָם. טז כִּי שִׁבַר דַּלְתוֹת נִחְשֶׁת, וּבְרִיחֵי בְדוּל גִּדְעוּ. יז אֲוִלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁע, וּמִעֲוֹנוֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ. יח כָּל אֶחָד תִּתְעַב נֶפְשָׁם, וַיִּגְעוּ עַד שְׁעָרֵי מוֹת. יט וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בְּצַר לָהֶם, מִמִּצְוֹתֵיהֶם יוֹשִׁיעֵם. כ וַיִּשְׁלַח דְּבָרוֹ וּרְפָאֵם, וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתֵם. כא יוֹדוּ לַה' חֶסֶד, וְנִפְלְאוֹתָיו לְבִנֵי אָדָם. כב וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תוֹרָה, וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרָנָה. כג יוֹרְדֵי הַיָּם בְּאֵנוֹת, עָשִׂי מְלֹאכָה בְּמֵים רַבִּים. כד הִמָּה רָאוּ מַעֲשֵׂי ה', וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצּוֹלָה. כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעְרָה, וּתְרוֹמֵם גְּלוֹי. כו יַעֲלוּ שָׁמַיִם, יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת, נֶפְשָׁם בְּרַעַה תִּתְמוּגַג. כז יִחוּגוּ וַיִּנְעוּ כְּשִׁכּוֹר, וְכָל חֲכָמָתָם תִּתְבַּלַּע. כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בְּצַר לָהֶם, וּמִמִּצְוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם. כט יָקָם סַעְרָה לְדַמְמָה, וַיַּחֲשׂוּ גְלִיָּהֶם. ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי יִשְׁתַּקּוּ, וַיִּנְחַם אֶל מַחוּז חִפְצָם. לא יוֹדוּ לַה' חֶסֶד, וְנִפְלְאוֹתָיו לְבִנֵי אָדָם. לב וַיְרוּמְמוּהוּ בְּקֹהֶל עַם, וּבְמוֹשֵׁב יִהְלִלוּהוּ. לד יֵשֶׁם נְהוֹרוֹת לְמוֹדֵבַר, וּמִצִּיאֵי מַיִם לְצִמְאוֹן. לה אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה, מְרַעַת יוֹשְׁבֵי בָהּ. לו יֵשֶׁם מִדְּבַר לֶאֱגַם מַיִם, וְאֶרֶץ צִיָּה לְמִצְאֵי מַיִם. לו וַיִּוֹשֵׁב שֵׁם רַעֲבִים, וַיִּכּוֹנְנוּ עִיר מוֹשֵׁב. לז וַיִּזְדַּעְעוּ שְׂדוֹת וַיִּטְעוּ כְרָמִים, וַיַּעֲשׂוּ פְרִי תְבוּאָה. לח וַיִּבְרַכֵּם וַיְרִבּוּ מְאֹד, וּבְהִמָּתֵם לֹא יִמְעִט. לט וַיִּמְעִטוּ וַיִּשְׁחוּ, מַעֲצָר רַעַה וַיִּגְזוּ. מ שִׁפְךָ בּוֹז עַל גְּדִיבִים, וַיִּתְעַם בְּתֵהוּ לֹא דֶרֶךְ. מא וַיִּשְׁגַּב אֲבִיוֹן מְעוֹנֵי, וַיִּשֶׁם בְּצֵאֵן מִשְׁפָּחוֹת. מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ, וְכָל עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ. מג מִי חָסֵם וַיִּשְׁמַר אֱלֹהֵי, וַיִּתְבּוֹנְנוּ חֶסְדֵי ה'.

(תהלים קז)

ה' מֶלֶךְ תִּגַּל הָאָרֶץ, יִשְׁמַחוּ אֵימִים רַבִּים. עָנַן וְעַרְפֶּל סְבִיבָיו, צִדְקַת וּמִשְׁפָּט מִכּוֹן כְּסֵאוֹ. אִשׁ לִפְנֵי תֵלֶךְ, וּתְלַהֵט סְבִיב צְרִיּוֹ. הָאִירוּ בְרָקִיו תֵּבֵל, רֵאתָהּ וּתְחַל הָאָרֶץ. הָרִים בְּדוֹנָג נִמְסוּ מִלִּפְנֵי ה', מִלִּפְנֵי אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. הִגִּידוּ הַשָּׁמַיִם צְדָקוֹ, וְרָאוּ כָּל הָעַמִּים כְּבוֹדוֹ. יִבְשׂוּ כָּל עֲבָדֵי פֶסֶל הַמֵּתְהַלְלִים בְּאֱלֹהִים, הַשֵּׁתַחֲוֹו לֹא כָּל אֱלֹהִים. שְׁמֹעָה וּתְשַׁמַּח צִיּוֹן, וּתִגְלַנָּה בְּנוֹת יְהוּדָה. לִמְעַן מִשְׁפָּטֶיךָ ה'. כִּי אַתָּה ה' עֲלִיּוֹן עַל כָּל הָאָרֶץ, מְאֹד נְעֻלִית עַל כָּל אֱלֹהִים. אֲהַבִּי ה' שְׁנָאוֹ רַע, שָׁמַר נַפְשׁוֹת חֲסִידָיו, מִיַּד רָשָׁעִים יְצִילֵם. אֹרֶךְ יָדָע לְצַדִּיק, וְלִישְׂרָיִלָב שְׁמֹחָה. שְׁמַחוּ צַדִּיקִים בְּה', וְהוֹדוּ לְיִזְכָּר קִדְשׁוֹ.

(שם צא)

מְזֻמֹּר, שִׁירוֹ לַה' שִׁיר חֲדָשׁ כִּי נִפְלְאוֹת עָשָׂה, הוֹשִׁיעָהּ לֹא יִמְיָנוּ וְזָרַע קִדְשׁוֹ. הוֹדִיעַ ה' יְשׁוּעָתוֹ, לְעֵינֵי הַגּוֹיִם גְּלָה צְדָקָתוֹ. זָכַר חֲסִדוֹ וְאַמּוֹנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל, רָאוּ כָּל אֲפָסֵי אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ. הֲרִיעוּ לַה' כָּל הָאָרֶץ, פָּצְחוּ וְדִנְנוּ וְזִמְרוּ. זָמְרוּ לַה' בְּכִנּוֹר, בְּכִנּוֹר וְקוֹל זְמֵרָה. בַּחֲצִצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר, הֲרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ ה'. יִרְעַם הַיָּם וּמְלֹא, תֵּבֵל וְיִשְׁבִּי בָהּ. נִהְרֹת יִמְחָאוּ כָּף, יַחַד הָרִים יִדְנְנוּ. לִפְנֵי ה' כִּי בָּא לְשַׁפֵּט הָאָרֶץ, יִשְׁפֹּט תֵּבֵל בְּצַדְקָה וְעַמִּים בְּמִישְׁרִים.

(שם צב)

לֹא תִבְשִׂי וְלֹא תִפְלֹמוּ,
מִדָּה תִשְׁתַּחֲוִּי וּמִדָּה תִהְיֶינָה,
בְּךָ יַחֲסוּ עַנְיֵי עַמּוֹ,
וְנִבְנְתָה עִיר עַל תֵּלָהּ.

זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ה'
נְגִילָה וְנִשְׁמַחָה בּוֹ.

יִמְיָנוּ וְשִׁמְאֵל תִּפְרָצֵי,
וְאֵת ה' תִּעְרִיצֵי,
עַל יַד אִישׁ בֶּן פְּרָצֵי,
וְנִשְׁמַחָה וְנְגִילָהּ.

זֶה הַיּוֹם עָשָׂה
ה' נְגִילָה וְנִשְׁמַחָה בּוֹ.

מִקְדָּשׁ מֶלֶךְ עִיר מְלוּכָה,
קוֹמֵי צְאֵי מִתּוֹךְ הַהִפְכָּה,
רַב לֶךְ שַׁבַּת בְּעַמְקֵי הַבְּכָא,
וְהוּא יַחְמַל עָלֶיךָ חֲמֵלָהּ.

זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ה'
נְגִילָה וְנִשְׁמַחָה בּוֹ.

הַתְּעוֹדְרֵי הַתְּעוֹדְרֵי,
כִּי בָּא אֲוֶרֶךְ קוֹמֵי אֲוֶרֶי,
עוֹרֵי עוֹרֵי שִׁיר דְּבָרֵי,
כְּבוֹד ה' עָלֶיךָ נְגִילָהּ.

זֶה הַיּוֹם עָשָׂה ה'
נְגִילָה וְנִשְׁמַחָה בּוֹ.

מתפללים תפילת ערבית בענימה חגיגית.

ביום העצמאות, לאחר העמידה יש נוהגים לומר 'הלל', ויש מברכים לפניו 'שהחיינו'.

כשחל יום ירושלים במוצאי שבת, אומרים לאחר תפילת העמידה חצי קדיש, "ויהי נעם", ו"ואתה קדוש".

אחרי קדיש תתקבל פותחים את ארון הקודש ואומרים:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד. ה' הוּא הָאֱלֹהִים.

החזן אומר והקהל חוזר אחרי:

מִי שֶׁעָשָׂה נְסִים לְאַבוֹתֵינוּ וְלָנוּ וְגֵאֲלָנוּ מֵעַבְדוֹת לְחֵדוֹת, הוּא יִגְאֲלָנוּ גְּאֹלָה שְׁלֹמָה
בְּקִרְוֹב, וְיִקְבֹּץ נַדְחֵינוּ מֵאַרְבַּע כְּנָפוֹת הָאָרֶץ, חֲבֵרִים כָּל יִשְׂרָאֵל, וְנֹאמֵר אָמֵן.

החזן אומר:

וְכִי־תֵבְאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הַיָּד הַצָּרָה אֲתֹכֶם וְהִרְעַתֶם בַּחֲצֹצְרוֹת וְנִזְבַּרְתֶּם
לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם: וּבְיוֹם שְׂמִחְתֶּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי
חַדְשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עַלְתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי
אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

(במדבר י', ט-י)

תוקעים תקיעה גדולה ואומרים:

לִשְׁנֵה הַבָּאָה בִּירוֹשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה!

סוגרים את ארון הקודש ואומרים:

יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאַלְקֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שְׂשֻׁעַם שְׂזִכְנוּ לְאַתְחַלְתָּא דְגְּאֹלָה,
כֵּן נִזְכֶּה לְשִׁמְעַ קוֹל שׁוֹפְרוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.

ושרים במנגינת 'התקווה':

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, בְּשׁוֹב ה' אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן, הָיִינוּ כְּחֹלְמִים. אֲזִי יִמְלֵא שְׁחוֹק פִּינוּ וְלִשְׁנֵנוּ
רִנָּה, אֲזִי יֹאמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְּדִיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם־אֱלֹהֵי. הַגְּדִיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ, הָיִינוּ
שְׂמֵחִים. שׁוֹבָה ה' אֶת שְׁבִיתָנוּ, כְּאִפְיֻקָּים בְּנֶגֶב. הַזְדַּעִים בְּדַמְעָה, בְּרִנָּה יִקְצְרוּ.
הַלּוֹךְ יִלַּךְ וּבָכָה נִשְׂא מִשָּׁךְ הַזְדַּע, בֹּא יבֹא בְרִנָּה נִשְׂא אֱלֻמָּתֵנוּ.

(תהלים קכו)

מסיימים כבכל יום, ושרים:

אֲנִי מֵאַמִּין בְּאַמוּנָה שְׁלֹמָה בְּבִיאַת הַמְּשִׁיחַ, וְאַף עַל פִּי שִׁיתְמַהְמָה, עִם כָּל זֶה
אֲחַפֶּה לוֹ בְּכָל יוֹם שְׂיָבֹא.

מברכים איש את רעהו בברכת:
מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה לְגִאֲלָהּ שְׁלָמָה.

בשחרית אומרים פסוקי דזמרה של יום טוב. אחרי חזרת הש"ץ קוראים הלל בברכה. ביום העצמאות, לפני 'אשרי' קוראים "עוד היום בנוב לעמוד" (ישעיה י, לב-יב, ו), ואומרים תפילה לשלום המדינה, מי שברך לחיילי צה"ל, אזכרה לחללי צה"ל ו'אב הרחמים'. אין אומרים 'למנצח'.

מפרסומי מכון 'תורת המדינה':

- **'הזמן המלכותי'** - התאריך החדש
- **'רוב יושביה עליה'** - 'נשמה' ו'בר מצווה'
- **חוק הורים וילדיהם** - הגדרת זכות האב בביתו
- **חזקת הגיל הרך** - מגמות וחדושים
- **חוק שיפוט בת דיין** - אוטונומיה שיפוטית לבתי הדין

י"ל על יד:

